

10. SINIF

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

YENİ MÜFREDATA UYGUN

ETKİNLİKLİ SORU BANKASI

TÜLAY KIZILTUNÇ - BURCU DUMAN

NOKTA ATIŞI BİLGİLERLE
ÖN HAZIRLIK

AKTİF
ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

HÜCRELENDİRİLMİŞ
KAVRAMA TESTLERİ

YAPILANDIRILMIŞ
TARAMA TESTLERİ

YAZILI
SINAV SENARYOLARI

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ
ETKİLEŞİMLİ TAHTA

EYÜP HOCA'YLA TÜRKÇE VE EDEBİYAT

4K
YAYINLARI

*Bu ürünün bütün hakları 4K YAYINLARI'na aittir.
Tamamen ya da bir kısmının, ürünü yayımlayan şirketin
önceden izni olmaksızın fotokopi ya da elektronik,
mekanik herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılması,
yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

KAPAK

4K Yayınları Grafik Birimi

DİZGİ

4K Yayınları Dizgi Birimi

BASKI

Ertem Basım LTD. ŞTİ.
Sertifika No: 48083
XX5 V

BASKI YERİ

Başkent Organize Sanayi Bölgesi
22. Cadde NO: 6 Malıköy
Temelli - Ankara Türkiye

 /4kyayinlari

 444 0 407

 Fatih Sultan Mh. 2720 Sk. No:4B
High Life Office
Etimesgut / ANKARA

4K
YAYINLARI

4K
YAYINLARI

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler ve Değerli Öğretmenler,

Yoğun ve titiz bir çalışmanın ürünü olan 4K Yayınları 10. Sınıf Etkinlikli Türk Dili ve Edebiyatı Soru Bankası;

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne uygun,
- Öğrenci merkezli,
- Bütüncül bakış açısını yansıtan,
- Tamamı video çözümlü,
- Zenginleştirilmiş akıllı tahta içeriklerine sahip yardımcı bir kaynaktır.

Kitabımızda;

- Müfredatta belirtilen metin türleri ile ilgili kısa bilgilere,
- Farklı soru tekniklerinden oluşan etkinliklere,
- Dil bilgisi konularına yönelik uygulama çalışmalarına yer verdik.

Kitabımızı;

- Kavratacı konu testleri,
- Pekiştirici, geliştirici tema değerlendirme testleri,
- Yazılıya hazırlık örnekleri ile zenginleştirdik.

Öncelikle belirtmek isteriz ki 10. Sınıf Etkinlikli Türk Dili ve Edebiyatı Soru Bankası'nın etkinlik ve sorularında usta kalemlerin elinden çıkmış, öğrencilerin üst düzey becerilerinin gelişimini destekleyecek nitelikte, özgün metinler seçtik. Öğrencilerimizin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve öğrencilerimize estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte metinler kullandık. Öğrencilerin çeşitli metinleri anlamlandırıp dilin inceliklerini fark edeceği parçalara yer verdik. Bununla birlikte bu kitabı hazırlarken öğrencilerimize edebî zevki de aşılamayı amaçladık. Her bir öğrencinin özel olduğu düşüncesiyle öğrenme düzeylerindeki farklılığı dikkate alarak uygun yöntemlerle kitabımızı hazırladık. Kitabımızı öğrencilerin merkeze alındığı aktif öğretim yöntem ve tekniklerini temele alarak düzenledik.

Kitabımızın içeriğini müfredatta belirtildiği gibi tematik bir yaklaşımı benimseyerek oluşturduk. Temaların içeriğinde disiplinler arası ilişkileri, temalarda üzerinde durulması gereken değerleri uygun etkinlik ve sorularla desteklemeye çalıştık. Temalardaki metin türlerini müfredatta belirtildiği gibi aşamalı bir şekilde hazırladık. Okuma ve anlama becerilerinin ağırlıklı olduğu metin tahlili sorularına yoğunluk verdik.

Bu eserin öğrencilerimize ve öğretmenlerimize ulaşmasında başta Yayın Müdürümüz **İpek Büşra KOCA**, Yayın Koordinatörümüz **Büşra KURT**, özgün tasarımları ile kitabımızı hayata geçiren **Ayşe ÖZTÜRK**'e ve desteklerini hiçbir zaman bizlerden esirgemeyen meslektaşlarımıza, öğrencilerimize ve tabii ki ailelerimize teşekkürlerimizi sunarız.

Öğrencilerimizin ihtiyaçları doğrultusunda zevkle çözülebilir bir kaynak olması temennisiyle tüm öğrencilerimize ve öğretmen arkadaşlarımıza yeni eğitim ve öğretim yılında başarılar dileriz.

Kalın sağlıcakla...

Burcu DUMAN & Tülay KIZILTUNÇ

4K ETKİNLİKLİ SORU BANKASI

Bu kitapta senin için **neler var?**

Köprü Kurma

Geçmiş bilgilerin üzerine yenilerin inşa edileceği bu kısımda çeşitli metinlerden örneklerle öğrenciye **estetik bir bakış** kazandırılması hedeflenmiştir.

Bu temada neler öğreneceğiz?

Her bölümün başında yer alan bu sayfada, tema içerisindeki **kavramlar** hakkında **bilgi ve önemli detaylar** beş başlık altında verilmiştir.

Anahtar Kavramlar

Tema içerisinde sıkça karşılaşılabilecek **terimlerin** listelendiği kısımdır.

SÖZÜN İNCELİĞİ

Bu temada neler öğreneceğiz?

İçerik Çerçevesi

- **Sözün Ezgisi** temasında Türk dili ve edebiyatının sözlü kültür ürünlerinden hareketle dilin zenginliği ve ahengi vurgulanmak istenmektedir.
- Türk kültürünün farklı yönlerini yansıtan bir yelpaze içerisinde sözün müziğe yaslanan yönünün ortaya çıktığı örneklerle sözlü geleneği keşfetmek, kültürel zenginliği anlamak ve değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Temel Kavramlar

- Bu temada öğrencilerin tema çerçevesinde ele alınacak şiirin ve anlatmaya dayalı edebî metinlerin içerik ve yapısı ile ilgili temel bilgilere; ezgi ve ritim kavramlarının anlamına; edebî metinlerin ait olduğu dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıttığı bilgisine; kelime türlerinden **isim** ve **sıfat**, kelime gruplarından da **isim** ve **sıfat tamlamaları** ile ilgili bilgilere sahip olduğu kabul edilmektedir.

Köprü Kurma

- Şiir ve masal türlerine ilişkin ön bilgiler, bu temada seçilen metinlerin incelenmesine temel oluşturur.

Anahtar Kavramlar

- sözlü kültür
- anonim
- olağanüstülük
- kumaca
- varyant
- gelenek

Hücrelendirilmiş Kavrama Testleri

Her alt konu için özenle planlanan testler, çeşitli soru kalıplarıyla kolay ve orta seviyede hazırlanmıştır. Bilgi test edilirken **ÖSYM tarzına** hazırlık olması ve konuları tamamlayacak bir bakış açısıyla kazandırması hedeflenmiştir.

SÖZÜN EZGİSİ

İsim - II

TEST 01

1. Nihayet sıyahlar --- bir küçük insan, sahanlığa ---
merdivenlerde yavaş yavaş tımanırken herkes ona
bakıyordu. O, bendim.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) bürünmüş – uzanan
- B) giyinmiş – çıkan
- C) yüklenmiş – bağlanan
- D) bunalmış – yükselen
- E) üzülmüş – inen

2. Viyana'ya gidince ilk işim sefaret vasıtasıyla hükümete
müracaat ederek bir sergi salonu temin etmek oldu.

Bu cümlede numaralanmış sözcüklerin yerine aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

I	II	III
A) sözüyle	rica ederek	bulmak
B) yoluyla	katılarak	ayarlamak
C) aracılığıyla	başvurarak	sağlamak
D) eyleyle	danışarak	almak
E) yöntemiyle	konusarak	gezmek

3. Anılarımı yazmaya başlarken seksen iki yaşımdayım. Bu işi tamamlamaya ömrüm vefa eder mi bilemem. Ama bunu deneyeceğim mutlaka. Çünkü belleksiz bir toplum olmamızı önlemek için herkesin anılarını yazmasını yararlı buluyorum. Köşedeki bakkal gördüklerini kaydetse sokakındaki evlerin nasıl apartmanlaştığını, orada oturanların ne gibi değişimlere uğradığını, kendi bakkalîyesinin nasıl markete dönüşüğünü anlatsa bunlar bile ilginç olur bana kalırsa.

Bu metinde yazar aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabını vermiştir?

- A) Bir bakkal anılarını ne amaçla yazar?
- B) Anıyı diğer türlerden ayıran nedir?
- C) Anıları kaydetmek neden önemlidir?
- D) En ilginç anıları kimler yazabilir?
- E) Anı yazmanın zor tarafları nelerdir?

4. Bir kişinin anılarını yazma amaçları arasında aşağıdakilerden hangisi **yoktur**?

- A) Hayat tecrübelerini paylaşmak
- B) Bir alana yönelik akademik bilgi vermek
- C) Olaylara açıklık kazandırmak
- D) Unutulmaya yüz tutan değerleri tanıtmak
- E) Gelecek kuşaklara ders vermek

Tema Değerlendirme Testleri

Özenle hazırlanan tema değerlendirme soruları, konuya **bütünsel bir yaklaşım** katarak öğrenilen bilgilerin test edilmesini sağlar.

Karekod

Testlerin ön sayfasında yer alan **KAREKOD** okutularak video çözümlerine ulaşılabilir.

Ön Hazırlık

Önceki senelerde öğrenilen konulara yenilerinin ekleneceği bu kısımda bilgilerin tazelenmesi amaçlanmıştır. Geçmiş konuların hatırlatılması ve eksiklerin tamamlanması için özetlenmiş bilgilere yer verilmiştir.

Etkinlik Tipleri

- Kavram Eşleştirme
- Görsel Yorumlama
- Karşılaştırma
- Kısa Cevaplı Sorular
- Boşluk Doldurma
- Doğru - Yanlış
- Yapılandırılmış Grid
- Şiir Tahlili
- Öykü Oluşturma tarzında etkinlikler bulunmaktadır.

Etkinlik

Yeni müfredatın öğrenciden beklediği **beceri temelleri** bu kısımda yer alan etkinliklerle geliştirilecektir. Konuya ait detayların etkinlikler üzerinden pekişeceği kısımdır.

Karekod

Etkinlik ve yazılıya hazırlık sayfalarının üstünde yer alan **KAREKODU** okutularak cevap anahtarlarına ve video çözümlerine ulaşılabilir.

Yazılı Sınav Senaryoları

Okuldaki sınav takvimiyle uyumlu hazırlanan yazılı sınav soruları, **MEB'in yayınladığı senaryolarla** örtüşmektedir. Konuyu tamamiyle öğrenmenin son halkasını oluşturan bu bölüm, okuldaki başarının geliştirilmesini hedeflemiştir.

Yazılıya Hazırlık Soruları

Konunun etkinliklerle başlayan öğrenim sürecini klasik sorularla **bütüncül ve eğitim-öğretim dönemi içerisindeki sınava hazır hâle** getiren kısımdır.

İÇİNDEKİLER

01 SÖZÜN EZGİSİ

» Temaya Giriş - Sözün Ezgisi	07
» Etkinlik	09
» Şiir	35
» Masal	43
» İsim	47
» Sıfat	51
» İsim Tamlaması	55
» Sıfat Tamlaması	57
» Yazım Kuralları	59
» Noktalama İşaretleri	61
» Tema Değerlendirme	63
» Yazılıya Hazırlık	71

02 KELİMELERİN RİTMİ

» Temaya Giriş - Kelimelerin Ritmi	77
» Etkinlik	79
» Gazel - Kaside	95
» Saf (Öz) Şiir	99
» Gazel-Kaside - Saf (Öz) Şiir	101
» Söyleşi	103
» Zamir (Adıl)	107
» Edat (İlgeç) - Bağlaç - Ünlem	111
» Yazım Kuralları	115
» Noktalama İşaretleri	117
» Tema Değerlendirme	119
» Yazılıya Hazırlık	127

03 DÜNDEN BUGÜNE

» Temaya Giriş - Dünden Bugüne	133
» Etkinlik	136
» Destan	147
» Mesnevi	151
» Halk Hikâyesi	155
» Fabl	159
» Zarf	163
» Yazım Kuralları	167
» Noktalama İşaretleri	169
» Tema Değerlendirme	171
» Yazılıya Hazırlık	179

04 NESİLLERİN MİRASI

» Temaya Giriş - Nesillerin Mirası	187
» Etkinlik	190
» Dede Korkut Hikâyeleri	213
» Tanzimat Dönemi Şiir	217
» Servetifünun Dönemi Roman	221
» Fecriati Dönemi Şiir	225
» Milli Edebiyat Dönemi Hikâye	229
» Fiil Eylem	233
» Yazım Kuralları	237
» Noktalama İşaretleri	239
» Tema Değerlendirme	241
» Yazılıya Hazırlık	249

Bu temada neler öğreneceğiz?

İçerik Çerçevesi

- **Sözün Ezgisi** temasında Türk dili ve edebiyatının sözlü kültür ürünlerinden hareketle dilin zenginliği ve ahengi vurgulanmak istenmektedir.
- Türk kültürünün farklı yönlerini yansıtan bir yelpaze içerisinde sözün müziğe yaslanan yönünün ortaya çıktığı örneklerle sözlü geleneği keşfetmek, kültürel zenginliği anlamak ve değerlendirmek amaçlanmaktadır.
- Türk dili ve edebiyatının farklı dönemlerine ve gelişim çizgisine örnek oluşturması bakımından koşuk ve türkü türünde metinler seçilir. Bu metinlere belirlenen koşma, ninni, masal türündeki metinler ile ezgi ve ahenk gibi unsurların önemi ortaya konur.
- Seçilen metinlerden hareketle öğrencilerin farklı edebî gelenekten belirli bir temayı esas alan şiirleri belirlemelerine, dilin kullanımının ve edebî anlayışın değişimini seçtikleri bu eserler yoluyla izlemelerine olanak tanınır.
- Aile bütünlüğü, estetik, merhamet, özgürlük, sevgi, vatanseverlik değerleri etkinlik ve sorular ile vurgulanmaya çalışılmıştır.
- Tarih, sosyoloji, müzik bilim dalları edebiyatla ilişkileri bakımından değerlendirilmiştir.

Temel Kabuller

- Bu temada öğrencilerin tema çerçevesinde ele alınacak şiirin ve anlatmaya dayalı edebî metinlerin içerik ve yapısı ile ilgili temel bilgilere; ezgi ve ritim kavramlarının anlamına; edebî metinlerin ait olduğu dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıttığı bilgisine; kelime türlerinden **isim** ve **sıfat**, kelime gruplarından da **isim ve sıfat tamlamaları** ile ilgili bilgilere sahip olduğu kabul edilmektedir.

Köprü Kurma

- Şiir ve masal türlerine ilişkin ön bilgiler, bu temada seçilen metinlerin incelenmesine temel oluşturur.
- Bu temada sözün ahenkli ve ezgili kullanımına yönelik değerlendirme, yorum ve çıkarımlar yapılırken önceki öğrenme yaşantılarında edinilen bilgilerden yararlanılır.
- Sözün ahenkli ve ezgili kullanımına yönelik farkındalık oluşturulması, öğrencilerin günlük yaşamdaki iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlar.
- Ayrıca bu temada edinilen bilgiler ile metinlerdeki sanatsal, sosyolojik ve kültürel unsurlar değerlendirilebilir.

Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

- **Sözün Ezgisi** temasında ele alınan metin türleri ve tema çerçevesindeki diğer konular; etkinlik (açık uçlu, kısa cevaplı, infografik metin, karşılaştırma tablosu, eşleştirme), çoktan seçmeli sorular ve yazılı hazırlık çalışmaları ile sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar

- sözlü kültür
- anonim
- olağanüstülük
- kurmaca
- varyant
- gelenek
- ahenk
- ezgi
- ritim
- yapı unsurları (olay, kişiler, zaman, mekân)
- masal anlatıcısı
- masalın bölümleri

Kısa Bilgiler

TAMLAMALAR

Türkçede isim ve sıfat tamlaması olmak üzere iki türlü tamlama vardır. Bu tamlamalarda tamlayan ve tamlanan unsurları yer alır.

A. İsim (Ad) Tamlaması

Türkçede isim tamlamaları oluşum biçimlerine göre üçe ayrılır:

1. Belirtili İsim Tamlaması: Her iki unsurun da tamlama eki aldığı yani tamlayanın “-ın / -in / -un / -ün, -nın, / -nin / -nun / -nün”, tamlananın da iyelik eki “-ı / -i / -u / -ü, -sı / -si / -su / -sü” olarak oluşan tamlama türüdür. Cümlede “kimin, neyin, nerenin” soruları belirtili isim tamlaması buldurur. Ayrıca tamlayanı şahıs zamiri olan öbekler de belirtili isim tamlaması olur.

tamlayan	tamlanan	tamlayan	tamlanan
ben - im	öğretmen - im	hayat - ın	anlam - ı
sen - in	öğretmen - in	Erzurum' - un	önem - i
o - n - un	öğretmen - i	pencereler - in	perde - leri
biz - im	öğretmen - imiz	ders - in	son - u
siz - in	öğretmen - iniz	yağmur - un	ses - i
onlar - ın	öğretmen - leri	Türkiye' - nin	kalb - i

2. Belirtisiz İsim Tamlaması: Tamlayanı ek almayıp sadece tamlananın “-ı / -i / -u / -ü, -sı / -si / -su / -sü” eki aldığı tamlama türüdür. Cümlede “ne” sorusu belirtisiz isim tamlamasını buldurur. Bu tür tamlamalarda tamlayan ile tamlanan arasında sözcük ya da sözcükler girmez.

vişne	dondurma - sı	gül	koku - su	Amasya	dondurma - sı	bilgi	yol - u
<i>t.yan</i>	<i>t.nan</i>	<i>t.yan</i>	<i>t.nan</i>	<i>t.yan</i>	<i>t.nan</i>	<i>t.yan</i>	<i>t.nan</i>

3. Zincirleme İsim Tamlaması: Bir ad tamlamasının, bir başka ad ya da ad tamlamasıyla oluşturduğu tamlamaya zincirleme ad tamlaması denir. Bu tür tamlamalarda en az üç ad soylu sözcük olması gerekmektedir.

benim milletimin yıldızı	Türk edebiyatının yol haritası	öğretmenler odasının kapısı
--------------------------	--------------------------------	-----------------------------

İSİM TAMLAMALARI İLE İLGİLİ UYARILAR

- Belirtili isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan yer değiştirebilir: ışıkları yanmıştı şehrin. (şehrin ışıkları)
t.tan t.yan
- Belirtili ve zincirleme isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan arasına sözcük veya söz öbeği girebilir:
İnsanı anlamanın binbir yolu var.
t.yan sıfat t.nan
- Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan düşebilir:
İstanbul'u dinliyorum (benim) gözlerim kapalı. (Bizim) Evimiz bu sokağın başındaydı.
t.yan t.nan t.yan t.nan
- Belirtili isim tamlamalarında tamlanan eki düşebilir:
Bu yaz sizin yazlığa (yazlığınıza) gidelim. Bizim çocuk (çocuğumuz) henüz gelmedi.
t.yan t.nan t.yan t.nan
- “-den / -dan” eki tamlayan eki göreviyle kullanılabilir:
yolculardan biri (yolcuların biri) çocuklardan hangisi (çocukların hangisi)
t.yan eki t.yan eki

6. Bir isim tamlamasında tamlayan, tamlanan veya her iki unsur zamir olabilir:

Benim okulum (tamlayanı zamir) Öğrencilerin çoğu (tamlananı zamir)
Şunların hangisi (hem tamlayanı hem tamlananı zamir)

7. Bir isim tamlamasında tamlanan birden fazla olabilir:

Dervişin fikri neyse zikri de odur. Adamın oğlu da kızı da evlenmişti.
 t.yan t.nan t.nan t.yan t.nan t.nan

8. Bir isim tamlamasında tamlayan birden fazla olabilir:

Sinemanın, tiyatronun önemi kavranmalıdır. Gazetenin ve derginin öğreticiliği tartışılmaz.
 t.yan t.yan t.nan t.yan t.yan t.nan

9. Bir isim tamlaması bir başka adın sıfatı olabilir:

Gökyüzü kül rengi bulutlarla kaplıydı. Kuş tüyü yastıklarda güzel bir uyku çektiler.
 b.siz. isim. t. isim b.siz. isim. t. isim
 (sıfat) (sıfat)

10. İsim tamlamaları bir sıfatla nitelenebilir ya da belirtilebilir:

seçkin öğretmen kadrosu bu çocuk kitabı
 n.s b.siz isim t. b.s b.siz isim t.

B. Sıfat Tamlaması

- Bir sözcüğün bir ismi niteleyerek ya da belirterek kurduğu tamlamalara "sıfat tamlaması" denir. Bu tamlamalarda sıfat tamlayandır:

güzel düşünce mavi kazak bu okul çoğu öğrenci
 sıfat isim sıfat isim sıfat isim sıfat isim

- Sıfatın olduğu her yerde sıfat tamlaması vardır:

Şu bina geçen yıl yapıldı. Yanlış hesap Bağdat'tan döner. Bir çiçekle bahar gelmez.
 sıfat tam. sıfat tam. sıfat tam. sıfat tam.

- Sıfat tamlamalarında sadece isimler çekim eki alabilir.

Böyle günlerde için neşeyle dolar. Sevinçli bir haber aldığı her hâlden belli.
 sıfat isim sıfat isim

- Bir sıfat, birden çok adı niteleyebilir ve belirtebilir:

Kalabalık caddelerde ve sokaklarda dolaştı. Evin eşyası birkaç koltukla kilimden ibaretti.
 n.s isim isim n.s isim isim

- Birden çok sıfat bir adı niteleyebilir: Karlı, yüksek, yalçın dağlar.

n.s n.s n.s isim

- Sıfat, belirtisiz ad tamlamasının tümünü niteleyebilir veya belirtebilir:

Yeni güvenlik sistemleri tanıtıldı. Bütün uçak seferleri iptal edildi.
 n.s b.siz isim t. n.s b.siz isim t.

- Sıfatlar, zamirleri niteleyerek veya belirterek sıfat tamlaması kurabilir:

Her biri ayrı havaydı. Güzel şeyler elde etmek için çok uğraştı.
 b.s zamir n.s zamir

Etkinlik-21

Aşağıda verilen dizelerdeki altı çizili tamlamanın türünü belirtilen yere yazınız.

	Dizeler	Tamlamanın Türü
1.	Vardım <u>Hint eline</u> kumaş getirdim Açtım bedestanı sattım oturdum	
2.	<u>Kara bulut</u> gibi göğe ağarsın Sulu yağmur gibi yere yağarsın	
3.	Gezerken <u>şu yere</u> uğradı yolum Bu yerlerde böyle güzel olur mu?	
4.	Karacaoğlan söyler sözün başarır <u>Aşkın deryasını</u> boydan aşırır	
5.	Benden mahbub gelin kızlar istersin Ben <u>senin kahrını</u> çekemem gönül	
6.	Hem okudum hemde yazdım <u>Yalan dünya</u> senden bezdim	
7.	Yüzünde görünür <u>Yusuf nişanı</u> Yüzünü görenler çeker efgânı	
8.	Bir vakte erdi ki <u>bizim günümüz</u> Yiğit belli değil mert belli değil	
9.	Bütün saatleri acıya kuruyor sanki <u>Şarkıların hüzzam makamındayız</u>	
10.	Çok zamandır bir selamı gelmedi Bilmem o <u>zalimin bağı</u> taş mıdır	
11.	<u>El işi vazifelerin önünde</u> Tırnaklarını yiyerek düşünmek ne iyiydi.	
12.	Garbın ucunda, <u>son kıydan</u> en gürültülü Bir med zamanı gökyüzü kurşunla örtülü	
13.	<u>Erzurum dağının karı</u> çekilsin Ak koyunlar yürüsün de gidelim	
14.	Aydınlığa koştum, karanlık çıktı <u>Her sevgi</u> , her vefa bir anlık çıktı	
15.	Her şey yerli yerinde; <u>havuz başında</u> servi Bir dolap gıcırdıyor uzaklarda durmadan	

Etkinlik-22

Aşağıdaki cümlelerde isim tamlaması varsa karşısındaki boşluğa "+", yoksa "-" işareti koyunuz.

Cümleler

1.	Şehzade su bulmak için kuyunun dibine indi.	
2.	Elindeki parayı harcayıp tüketmişti.	
3.	Vaktiyle ülkelerin birinde Salim ve Ganim adında iki arkadaş yaşardı.	
4.	Yanlarında getirdikleri azıktan biraz yediler.	
5.	Seni buradan öyle küçük görüyorum ki anlatamam.	
6.	Çok büyük bir ormanda, azılı bi aslan yaşıyor; bütün hayvanlar ondan çok korkuyordu.	
7.	Tavşan kayıtsız, seke oynaya aslanın karşısına geldi ama vakit de epey ilerlemişti.	
8.	Ağacın altında adam ateş yakmış, alevler ağacı sarmış.	
9.	Ormana giderlerken birden önlerine azgın bir kurt çıkmış.	
10.	Ne az gittim ne uz gittim, serçenin kanadını Kaf Dağı'na ilettim.	

Etkinlik-23

Aşağıdaki cümlelerde sıfat tamlaması varsa karşısındaki boşluğa "+", yoksa "-" işareti koyunuz

Cümleler

1.	O an bütün kuşların dili susmuş, pınarların suyu kesilmiş.	
2.	Sonunda yalvara yakara tavşanın yola düşmesini sağladılar.	
3.	Kendi kendime verdiğim öğütler yerini bulmadı oysa cahillerin öğütleri başarı sağladı.	
4.	Bir fareceğiz, bir devenin yularını eline aldı, kurula kurula yola düştü.	
5.	Var sen o bağımlılığınla istediğin kadar sevin, istediğin kadar övün!	
6.	Her tarafa haberler yayılmış Sultan Hanım hasta diye ama kimse derdine çare bulamamış.	
7.	Keloğlan hemen usulcacık ağaçtan inmiş, düşmüş develerin ardına.	
8.	Ey ormanların şahı aslan, her gün içimizden birini yakalıyor, yiyorsun.	
9.	Kuş altın bir leğenin içine girmiş, güzel bir delikanlı olmuş.	
10.	Tavşan neşeyle, yemyeşil çayırda seke oynaya geri dönerek hayvanlara kurtuluşu müjdeledi.	

1. Estergon Kal'ası su başı hisar
Baykuşlar çağırır bülbüller susar
Kâfir bayrağını burcuna asar
Akma Tuna akma ben bir dertliyim
Yâr peşinde koşar kara bahtlıyım

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Soyut ad
B) Küçültme adı
C) Özel ad
D) Tür adı
E) Çoğul ad

2. O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler;
gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın; kırk gün, kırk
gece toy, düğün etmişler; balı kaymağa katıp yemiş içmiş,
muradlarına ermişler. Darısı yurdumuzun güzelleri başına!

**Bu parça masalın aşağıdaki bölümlerinin hangisinden
alınmış olabilir?**

- A) Dilek
B) Çözüm
C) Döşeme
D) Düğüm
E) Serim

3. (I) İstanbul'a düşen yağış miktarının azalması, NASA'nın
yeni yayımladığı uydu haritasıyla da kayda geçirildi.
(II) Buna göre şehirdeki yer altı suları son on beş yılın en
düşük seviyesine indi. (III) Bu gidişatta, 2020'nin son beş
yılın en kurak senesi olması da etkili oldu. (IV) Yıl ortasına
geldiğimizde hemen her bölgeye mevsim normallerinin
altında yağış düşmüştü. (V) Yer altı suları, tarımsal üretim ve
içme suyu kaynağımız açısından hayati önem taşıyor.

**Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak
aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?**

- A) I. cümlede belirtisiz isim tamlaması vardır.
B) II. cümlede tamlayanı sıfatla nitelenmiş bir isim
tamlaması vardır.
C) III. cümlede birden fazla sıfat tamlaması vardır.
D) IV. cümlede zincirleme isim tamlaması vardır.
E) V. cümlede tamlananı düşmüş isim tamlaması vardır.

4. Dergi, Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon tarafından
kurulmuştur. Kuruluş amacı, Aydede dergisinin boşluğunu
doldurmaktır. Akbaba, 208 sayı çıktıktan sonra kapanıp
1933'te yeni harflerle tekrar yayımlanmaya başladı. Akbaba
dergisinin içeriği; eleştiri yazıları, tiyatro oyunları, fıkralar,
rüya tabirleri, genç fırçalar köşesi ve karikatürlerden
oluşuyordu. Akbaba'da, günümüzün mizah dergilerindeki
çok kareli, bant karikatürlerden çok, bir veya iki kareden
oluşan ve tam sayfa yayınlanan karikatürlere rastlanıyordu.

**Bu parçadaki tamlamalarla ilgili aşağıdakilerden hangisi
yanlıştır?**

- A) "Kuruluş amacı" belirtisiz isim tamlamasıdır.
B) "Yeni harfler" tamlayanı niteleme sıfatı olan bir sıfat
tamlamasıdır.
C) "Akbaba dergisinin içeriği" zincirleme isim tamlamasıdır.
D) "Genç fırçalar köşesi" tamlayanı ile tamlananı arasına
sıfat girmiş isim tamlamasıdır.
E) "Tam sayfa" tamlayanı belirtme sıfatı olan bir sıfat
tamlamasıdır.

4K

5. Yine havalandı gönlümün kuşu
Hiç hesaba sığmaz feleğin işi
Dünyada belalı Veysel'in başı
Herkes çilesini çeker nihayet

**Bu parçada ad durum eklerinden hangisinin örneği
yoktur?**

- A) Ayrılma
B) Belirtme
C) Yönelme
D) İlgi
E) Bulunma

6. Yüce dağ başında üzüm kol atmış
Sevdiğim saçını yana taratmış
İkimizi bir meyvenin dalında
Seni tatlı beni acı yaratmış

**Bu dörtlünün son dizesinde aşağıdaki söz sanatlarından
hangisi vardır?**

- A) Tezat
B) Hüsnütalil
C) Teşhis
D) Teşbih
E) Tecahülüarif

7. Şoförün yanında oturan siyah elbiseli, gümüş çerçeveli gözlük takmış, yaşlıca, sünepe tavırlı bir adam -Beyşehir taraflarına dava toplamaya giden bir avukat- başını arkaya çevirerek; "Uğurlar olsun cümlenize!" diye bağırdı.

Bu parçada yer alan noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) Nokta B) Virgül C) Noktalı virgül
D) Kısa çizgi E) Tırnak işareti

8. Düşünce gönlüme o güzel melek
Ahımdan sarsılır kubbe-i felek
Mecnun gibi sahra sahra gezerek
İnleyen sazımı çalıp ağlarım

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi yoktur?

- A) Mübalağa B) Teşhis C) Tezat
D) Telmih E) İstiare

9. Anadolu bir türkü coğrafyasıdır. Ülkemizin her bölgesinde farklı ezgiler eşliğinde söylenen türkülerimiz vardır.

Türküler eşliğinde oynanan halk oyunları da önemli bir zenginliğimizdir. Ege'de zeybek, Karadeniz'de horon,

Ankara'da seymen, Artvin ve Erzurum'da bar,

Orta Anadolu'da halay... Bunların her biri değişik hikâyeler, yörelere özgü ritimlerle anlatılır.

Bu parçada numaralanmış tamlamalardan hangileri sıfat tamlamasıdır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

10. Türkü metinlerinin kaynağını teşkil eden kelimelerin büyük bölümü Eski Oğuz Türkçesinin zengin söz varlığının yansıması olarak karşımıza çıkar. 13. yüzyılda Anadolu'yu yurt tutmaya başlayan Oğuz boyları, buraya Hazar Denizi'nin ötesinde yaşarken kullandıkları dillerini de taşımışlardır. Bu dilde yer alan zengin söz varlığını, genel Türkçe kelimeler ile Oğuz ağızlarına has yapılar birlikte meydana getirmiştir. Bu kelimelerin önemli bir bölümü 13. yüzyılda Yunus Emre ve onun çağdaşı halk şairlerinin dilinde işlene işlene yazı diline geçmiştir.

Bu parçada altı çizili bölümlerin hangisi zincirleme isim tamlaması değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4<

11. Aşağıda verilen dizelerle ilgili olarak yay ayraç içinde verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Allı turnam bizim ele varırsan
Şeker söyle, kaymak söyle, bal söyle
(Tamlanan eki düşmüş isim tamlaması vardır.)
- B) Seyyah oldum şu âlemi gezerim,
Bir dost bulamadım gün akşam oldu.
(Birden fazla sıfat tamlaması vardır.)
- C) Cevizin yaprağı dal arasında
Güzeli severler bağ arasında
(Hem belirtili hem belirtisiz isim tamlaması vardır.)
- D) Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eyleme beni
(Hem isim hem sıfat tamlaması vardır.)
- E) Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır.
(Bir isim hem niteleme hem belirtme sıfatı almıştır.)

12. Ey güzel kapına dermana geldim
Derûnumda bir onulmaz yâre var
Dertlerime derman ben seni buldum
Senden gayri bana kimden çare var

Bu dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Çapraz uyak düzenine göre yazıldığı
B) Güzelleme türünde olduğu
C) Tam kafiye yer verildiği
D) 11'li hece ölçüsü kullanıldığı
E) Tezat sanatına başvurulduğu

13. Gülün çevresi kar m'ola
Çektiğim âh u zâr m'ola
Aceb bizi sorar m'ola
O kaşları keman şimdi

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi vardır?

- A) Telmih
B) Teşbihbeliğ
C) Mübalağa
D) Tenasüp
E) Kinaye

14. Televizyon ve internetin edebiyatı da şekillendirdiği,
yadsınamaz bir gerçek. Teknolojinin sunduğu görsellik,
I II
kitlelerin düşünme biçimlerini doğrudan etkiliyor çünkü.
III
Üretilen metinler de kısa, basit içerikli ve somut biçimde
IV
sunuluyor. Bu da çoğu insanın ilgilenmesine yol açıyor.
V

Bu parçadaki altı çizili bölümlerin hangisi zincirleme isim tamlamasıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

15. Selviye benzer meşesi
Deli olup aşka düşesi
Top top olmuş menevşesi
Burcu burcu kokan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Ben bu dağdan geldim geçtim
Boz bulanık suyun içtim
Ben yârimden ayrı düştüm
Gördünüz mü bakan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Bu dizeler şekil ve tür özellikleri dikkate alındığında aşağıdakilerin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Türkü B) Koşma C) Ninni
D) Koşuk E) Destan

16. Bizim sahraların başı
Pâre pâre duman şimdi
Kavuşması bir hoş olur
Ayrılması yaman şimdi

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tezat sanatına yer verilmiştir.
B) Zengin kafiye vardır.
C) Çapraz kafiye kullanılmıştır.
D) Lirik bir şiirden alınmıştır.
E) İkilemeden yararlanılmıştır.

17. Doğruluk istersen özün doğru et
Yâre yârim dersin gözün doğru et
Özün nazar eyle sözün doğru et
Yüze dost geride düşmanlık etme

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sözcük hâlinde redif vardır.
B) Tezat sanatından yararlanılmıştır.
C) Zengin kafiye yer verilmiştir.
D) Öğüt vermek amaçlanmıştır.
E) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

18. Çarşamba'yı sel aldı
Bir yar sevdim el aldı
Keşke sevmez olaydım
Elim koynumda kaldı

Ah ne imiş ne imiş
Kaderim böyle imiş
Gizli sevda çekmesi
Ateşten gömlek imiş

Bir türküden alınan bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hayıflanma bildiren ifadeden yararlanılmıştır.
B) Dayanılmaz, sıkıntılı durum anlamında bir söz öbeği vardır.
C) "Çaresiz kalmak" anlamında bir deyim kullanılmıştır.
D) Bireysel bir konu karamsar bir şekilde işlenmiştir.
E) Ele alınan durumdan ders çıkarma amaçlanmıştır.

19. Evvel sen de yücelerden uçardın
Şimdi enginlere mi indin gönül
Derya deniz dağ taş demez aşardın
Kara menzilin aldın mı gönül

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi yoktur?

- A) Mecazımürsel B) İstiare C) Tezat
D) Tenasüp E) Tariz

20. Gevheri göz yaşım döndü ırmağa
Yine minnet düştü elden ayağa
Beni Mecnun edip düşürdü dağa
Ahu sesi, maral sesi, yâr sesi

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğanın güzelliği üzerinde durulmuştur.
B) Telmih sanatından yararlanılmıştır.
C) Bir durum abartılarak verilmiştir.
D) Bir koşmanın son dörtlüğünden alınmıştır.
E) Redif ve tam uyak vardır.

21. Köprüye varınca köprü yıkıldı
Üç yüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin beli büküldü
Nettin Kızılırmak allı gelini
Gelini gelini benim yârımı
Tüfek getirin de şu kartalı vuralım
Dalğış getirin de allı gelini bulalım
Biz gelinsiz nasıl köye varalım

Nettin Kızılırmak allı gelini
Gelini gelini benim yârımı

Bu dizeler konusu bakımından İslamiyet öncesi Türk edebiyatında aşağıdakilerden hangisinin karşılığıdır?

- A) Destan B) Koşuk C) Sagu
D) Sav E) Koşma

22. Günlerden bir gün ırmak şırıltılarının arasında küçücük bir serçenin inleyen sesi duyulmuş. Bu minik serçe kırlarda gezinirken ayağına bir diken batmış. Serçe diken çıkarmaya çalışmış ancak ne kadar uğraşsa da diken bir türlü çıkmamış. Çaresizce yardım aramaya başlamış. Nihayet ileride bir kulübe görmüş. Kulübenin önünde yaşlı mı yaşlı, tonton mu tonton, al yanaklı, beyaz yaşmaklı bir nine varmış. Nine bağdaş kurmuş, sofranın başında hamur yoğuruyormuş. Yoğurduğu hamuru da yanındaki fırında pişiriyormuş. Etraf mis gibi ekmek kokuyormuş. Bizim serçe inleye inleye ninenin yanına konuvermiş ve:

"Nine nine! Ayağıma diken battı, çıkarır mısın?" diye ayağını uzatmış.

Nine hemen serçeyi nazikçe avucunun içine almış. Serçenin ayağındaki diken dikkatlice çıkarmış.

Ayağındaki diken çıkınca serçe derin bir "Ohh!" çekmiş. Nineye teşekkür etmiş ve demiş ki:

"Nine nine! Ayağımdan çıkardığın diken sakın atma. Benim biraz işim var. Döndüğümde dikenimi göremezsem şu mis kokan ekmeklerinden birini alıp kaçayım, ona göre!"

(...)

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Olaya dayalı bir anlatım vardır.
B) Niteleyici ifadeler yer verilmiştir.
C) Bir masalın serim bölümünden alınmıştır.
D) Ele alınan konu, örneklerle aktarılmıştır.
E) Karşılıklı konuşmalardan yararlanılmıştır.

10. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1. DÖNEM 1. YAZILI SINAVI-1

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1. Masalın bölümlerini dikkate alarak kısa bir masal parçası yazınız. (Yazdığınız parça; türün özellikleri, fikir, tutarlılık, bütünlük, üslup ile imla ve noktalama kurallarına uygunluk bakımından değerlendirilecektir.)

2.

(...)

Şah kuşa içermiş ama yine de taşı üçüncü kez doldurarak bu kez ata su vermek istemiş, şahin kanadını çarparak taşı tekrar devirmiş. Bunu gören şah, "Allah belanı versin uğursuz kuş!" diye haykırmış, "Benim içmemi engelledin; kendini de mahrum ettin, atı da." demiş, şahinin kanadını kesmiş. Şahin de başını kaldırmış ve hareketleriyle âdeta, "Bak ağaçta ne var!" demek istemiş. Şah, başını kaldırınca ağacın üzerinde bir yılan görmüş; ağaçtan süzülen de onun zehri imiş. Bunu anlayan şah, şahinin kanatlarını kestiğine pişman olmuş. Sonra kalkıp atına binmiş, birlikte ceylanı alıp götürmüş ve sarayına ulaşmış. Ceylanı aşçıya vermiş ve "Al şunu pişir." demiş. Sonra da kolunun üzerinde şahinle tahtına oturmuş ancak pek az zaman sonra şahin bir kez hıçkırdıktan sonra ölmüş. Şah, şahinin ölümüne çok üzülmüş.

Bu parçada kahramanın yaşadığı çatışmayı belirleyiniz.

3.

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde; cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Enteseden menteşeden derken bir karpuzcu çıktı şu köşeden! Ay efendim, vay efendim; karpuzlar da karpuz mu ya, ne tartıya gelir ne teraziye; ne arşına gelir ne endazeye; doğrusu görülmüş gibi görülecek gibi değil; üstü nakış nakış örülmüş ama örülecek gibi değil! Baktım, bakakaldım; on para verdim, on tane aldım. Hani karpuz kesme ile yürek ferahlamaz derler; derler ama bakalım, adı mı güzel, tadı mı güzel, şu karpuzun deyip çıkardım bıçağımı, baltamı, nacağımı; ha kestim ha kesiyorum; ha eştim ha eşiyorum derken bıçaktır, bir kapak açmasın mı? Kapağı açarken elim de içine kaçmasın mı? Bak hele bir, elimi çıkarayım derken kendim de varıp içine düşüvermedim mi? Bir de gördüm ki ne göreyim; bir yanı sazlık, samanlık, bir yanı tozluk, dumanlık. Bir yanında demirciler demir döver denginen; bir yanında boyacılar boya boyar renginen; erenleri, derenleri! Gördün mü bir başıma gelenleri; ne duvarı var yıkılır ne kapısı var çıkılır! Boşa koydum dolmadı, doluya koydum almadı; derken bir çoban ilişti gözüme ve lakin ne dönüp baktı yüzüme ne kulak verdi sözüme! Sürüsünü kaybetmiş boru mu bu! On yıldır arıyormuş kuru mu bu! Bu karpuzun içinde, iki dertli bir araya gelende; o başladı kavalı, ben başladım mavalı; inanmayın bu masala!

Masal türünün üslup özelliklerinden ikisini, parçadan örnekler vererek yazınız.

7. Aşağıda verilen dizelerdeki altı çizili tamlamanın türünü yazınız.

Dizeler	Tamlama Türü
a) Senden aldım bu feryadı Bu imiş <u>dünyanın tadı</u>	----- -----
b) Gümüş bir dumanla kapandı <u>her yer</u> Yer ve gök bu akşam yayla dumanı	----- -----
c) Ben de duman olsam <u>senin yerine</u> Dağılsam dağların şu mahşerine	----- -----
d) Sürüler, çimenler, sarı çiçekler Beyaz kar, yeşil çam <u>yayla dumanı</u>	----- -----
e) <u>Kara gökler</u> kül rengi bulutlarla kapanık Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar	----- -----

8. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin isim mi, sıfat mı olduğunu altlarına yazınız.

a) <u>Her</u> tarafa haberler yayılmış Sultan <u>Hanım</u> hasta diye ama kimse derdine çare bulamamış.
b) <u>Yirmi</u> yıldır ilk defa oğlunun adını anan bir <u>insan</u> kapıya gelmiş.
c) <u>Gökten</u> üç elma düştü, biri bana, biri denleyenlere, diğeri de dünyadaki <u>bütün</u> iyi insanlara olsun.
d) Büyük kız, hemen sarayın <u>terzisine</u> koşarak Hint kumaşından kendisine <u>güzel</u> bir elbise yaptırmış.
e) Masallarda <u>iyilik</u> , yardımlaşma, dürüstlük gibi <u>evrensel</u> konular işlenir.

9. Aşağıdaki cümlelere yönelik parantez içindeki açıklamaların doğru mu, yanlış mı olduğunu belirleyerek işaretleyiniz.

Cümleler	Doğru	Yanlış
a) Güneş ağır ağır batarken tüm gençler, köyün meydanında toplandı. (Belirtisiz isim tamlaması vardır.)		
b) Ocağın önünde toplanan adamların kimi çoban kimi kurt masalı anlatıyordu. (İsim tamlamasında tamlanan bir sıfatla nitelenmiştir.)		
c) Bu yıl da çalışkan işçilerimiz ödüllendirilecek, bunu unutmayın. (İsim tamlamalarında tamlayan düşebilir.)		
d) Denizini çok sevdiğimiz için buranın, her yaz geliriz. (İsim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan yer değiştirilebilir.)		
e) Bahçenin öte yüzünde bir çocuk avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. (Bir isim tamlamasında tamlayan bir sıfatla belirtilebilir.)		

Bu temada neler öğreneceğiz?

İçerik Çerçevesi

- **Kelimelerin Ritmi** temasında ele alınan edebî türlerden ilki şiiirdir. Bu türün Türk dili ve edebiyatındaki gelişiminde, şiir anlayışlarındaki estetik değişimin ritim bağlamındaki yansımalarında kelimelerin uyumu, ahenk öğeleri, söz varlığı vb. unsurların etkisinin belirlenmesi önem arz etmektedir.
- Tema çerçevesinde tahlil edilen edebî metinlerin estetik yönünün ahenk özelinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.
- Ayrıca içerik ile söz varlığı arasındaki uyum göz önünde bulundurularak Türk dili ve edebiyatındaki değişim ve dönüşüme vurgu yapılması hedeflenmektedir.
- Türk dili ve edebiyatındaki değişim ve dönüşümü yansıtmayı amacı ile bu tema kapsamında **gazel, saf şiir, kaside, söyleşi** türünde metinlere yer verilmiştir.
- Çalışkanlık, estetik, saygı, sevgi, vatanseverlik değerleri etkinlik ve sorular ile vurgulanmaya çalışılmıştır.
- Tarih, müzik sosyoloji bilim dalları edebiyatla ilişkileri bakımından değerlendirilmiştir.

Temel Kabuller

- Bu temada **bilgilendirici metinler** ile **edebî metinler** arasındaki farkların bilindiği varsayılır. Öğrencilerin edebî metinlerde ritim denince akla gelen kavramlar ve terimler ile kelime türlerinden **zamir, edat, bağlaç** ve **ünlem** konularında bilgi sahibi olduğu kabul edilir.

Köprü Kurma

- Şiir ve bilgilendirici metinler hakkında ön bilgiler, bu temadaki metinlerin tahlilinin yapılmasına temel oluşturur.
- Toplumun tarihindeki önemli olayların edebiyatta da bir değişim ve dönüşüm meydana getirdiği belirtilerek tarih, psikoloji, sosyoloji disiplinlerinde öğrenilen bilgilerle bu temada öğrenilecek bilgiler arasında köprü kurulur.
- Tema çerçevesinde incelenen metinlerden edinilecek bilgi ve beceriler yaşamın her alanında meydana gelen değişim ve dönüşümün edebiyata nasıl yansıdığını görme konusunda farkındalık kazandıracaktır. Ayrıca bu temada edinilen bilgi ve beceriler 11 ve 12. Sınıfta ele alınacak temalara da zemin oluşturur.

Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

- **Kelimelerin Ritmi** temasında ele alınan metin türleri ve tema çerçevesindeki diğer konular; etkinlik (açık uçlu, kısa cevaplı, infografik metin, karşılaştırma tablosu, eşleştirme), çoktan seçmeli sorular ve yazılı hazırlık çalışmaları ile sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar

- ritim
- açık ve örtük ileti
- gerçeklik
- imge
- sembol (simge)
- beyit
- ahenk unsurları
- ölçü
- aruz
- kafiye

Kısa Bilgiler

KASİDE

- Din ve devlet büyüklerini genellikle övmek, bazen de yermek amacıyla yazılan divan edebiyatı nazım biçimidir.
- Beyitlerle yazılır. Beyit sayısı 33-99 arasındadır.
- Aruz ölçüsünün her kalıbıyla yazılabilir.
- Uyak düzeni gazeldeki gibidir: aa-ba-ca...
- Gazelde olduğu gibi ilk beytine “**matla**”, son beytine “**makta**”, en güzel beytine “**beytü’l kasid**”, şairin adının veya mahlasının geçtiği beyte “**taç beyit**” denir.
- Divan edebiyatındaki en ünlü kaside şairi **Nefi**’dir.

Kasidenin Bölümleri

Nesib/Teşbib: Konuyla ilgisi olmayan betimleme bölümüdür. Bahar, kış, temmuz ayı, ramazan, at, bayram gibi tasvirler yapılır.

Girizgâh: Asıl konuya giriş bölümüdür. Bir veya birkaç beyitten oluşur.

Methiye: Allah’ın, Peygamber’in, padişahın veya önde gelen kişilerin övüldüğü bölümdür. Kasidenin en sanatlı beyitlerini içerir.

Fahriye: Şairin kendini övdüğü bölümdür.

Tegazzül: Kasidenin ölçüsüne uygun olarak kaside içinde yer alan gazeldir.

Dua: Bu bölümde kasidenin sunulduğu kişiye zenginlik ve sağlık dilenir.

Uyarı

Fahriye ve tegazzül bölümü her kasidede bulunmayabilir.

Konularına Göre Kasideler

Tevhid: Allah’ın birliğini, varlığını anlatan kasidelerdir.

Münacaat: Allah’a yakarışı dile getiren kasidelerdir.

Naat: Hz. Peygamber’i öven kasidelerdir.

Methiye: Devrin önde gelen kişilerini, din ve devlet adamlarını öven kasidelerdir.

Hicviye: Devrin yöneticilerini yermek, toplumsal bozuklukları anlatmak için yazılan kasidelerdir.

Mersiye: Önemli birinin ölümünden duyulan acıyı dile getiren kasidelerdir.

Cülûsiye: Padişahın tahta oturması münasebetiyle yazılan kasidelerdir.

Surnâme(Sûriyye): Düğün ya da sünnet gibi şenlikleri anlatan kasidelerdir.

Bunların dışında kasidelere, kasidenin nesib bölümünde bahar tasviri yapılmışsa **bahariye**, kış tasviri yapılmışsa **şitâiyye**, yaz tasviri yapılmışsa **sayfiyye**, atların tasviri yapılmışsa **rahşiiye**, bayram tasviri yapılmışsa **ıydiyye** gibi adlar verilir.

Türk edebiyatında başlangıcından günümüze kadar aşağıdaki şiir anlayışları etkisini göstermiştir.

- İslamiyet Öncesi Şiir Geleneği
- Âşık Tarzı Şiir Geleneği
- Divan Şiiri Geleneği
- Dinî Tasavvufî Şiir Geleneği
- Modern Şiir Geleneği

Etkinlik-6

Aşağıdaki dizelerin kasidenin hangi bölümünden alındığını boşlukla gösterilen yere yazınız.

1.

Rûh-bahş oldu Mesîhâ sıfat enfâs-ı bahâr
Açdılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhâr

Tâze cân buldı cihân irdi nebâtâta hayât
Ellerinde harekât eyleseler serv ü çenâr

2.

Rûzgâr ihsânımı bilmiş benim yâ bilmemiş
Âleme feyz-i hayât-ı câvidânîdir sözüm

Ehl olan kadrin bilir ben cevherim medh eylemem
Âlemin sermâye-i deryâ vü kânıdır sözüm

3.

Yeter söz kalmadı hem kafiye teng oldu ey Nef'î
Duâya başla yüz sür dergeh-i Rabbü'l-ibâd üzre

Ola tâ ki cihân gâhî pür-emn ü gâh pür-fitne
Döne tâ kim felek bin yılda bir gâhî murâd üzre

4.)

Gâh o şûhu gehî tab'ını vasf eyleyerek
Bilirim kasdını bi'llâh Nedîmânın ben

Olmak ister yine bir tarz-ı nev-âyîn üzre
Vasf-ı Pâşâ-yı Ferîdun-hâşeme tarh-efken

5.

Hazret-i Sultân-ı Gazi Han Murad ol şâh kim
Nev-bahâr-ı adli dünyâyı gülistân eyledi

Halk-ı `âlem sâye-i `adlinde hep âsûde-hâl
Ebr-i Nîsânî gibi ihsânı yek-sân eyledi

Etkinlik-7

Aşağıda bir kasideye ait dizeler verilmiştir. Buna göre bu dizelerin bir kasideye ait olduğunu belirten beş özellik yazınız.

Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlare su
Kim bu denlü dutuşan odlare kılmaz çâre su

Âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem
Ya muhîl olmuş gözümde günbed-i devvâre su

Zevk-i tîğundan aceb yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bırağur rahneler dîvâre su

Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânun sözün
İhtiyât ilen içre her kimde olsa yâre su

Suya virsün bağ-ban gül-zârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâre su
(...)

1.

2.

3.

4.

5.

Kısa Bilgiler

ÜNLEMLER

Acıma, şaşma, sevinç, kızgınlık, beğenme, bıkkınlık gibi duyguları anlatan; çağırma, yasaklama, emretme gibi görevlerde kullanılan sözcüklere ünlem denir. Ünlemler, iki türdür: duygu ünlemleri, seslenme ünlemleri.

Duygu Ünlemleri

sevinme: Hay! Aklınla bin yaşa.

usanç/bıkkınlık: Ne zaman bitecek bu işler, off!

acıma: Vah vah! Yazık oldu adamcağıza.

pişmanlık: Ah, o kadrini bilmediğim günler!

beğenme: Aferin! Başarılı bir çalışmaya imza atmışsın.

kızma, öfkelenme: Nerede kaldınız be!

uyarma: Sakın, bunu bir daha söyleme!

Seslenme Ünlemleri

Hey! Çocuklar şuraya bakın.

Bre ağalar, bre beyler!

Ey Türk gençliği!

Uyarılar

1. Gerçekte ünlem olmadığı hâlde bir sözcük ünlem değeri kazanabilir:

Arkadaşlar, hemen buraya gelin!

Allah'ım bu ne güzellik!

2. Öge çözümlemesi yapılırken ünlemler çözüme dâhil edilmez.

Eyvah, ev yanıyor!
cümle özne yüklem
dış unsur

Siz çocuklar, hemen buraya gelin!
gizli cümle zarf yer yüklem
özne dış unsur tümleci tamlayıcısı

Etkinlik-14

Aşağıdaki cümlelerde ünlem görevinde kullanılan sözcüğün kazandığı anlamı boşlukla gösterilen yere yazınız.

	Cümleler	Anlam
1.	Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta; Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!	
2.	Ey, ömrün en güzel türküsü aldanış! Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış.	
3.	Bir daha göstermemek üzere gökyüzünü. Ah, bu gökyüzünden bir gün ayrılmanın hüznü!	
4.	Biz, kısık sesleriz... Minareleri, Sen, ezansız bırakma Allah'ım!	
5.	Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!	

1. **Gazel nazım şekli ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?**

- A) Gazelin ilk beytine matla, son beytine makta denir.
- B) Bir gazelde matladan sonra gelen beyte hüsn-i matla denir.
- C) Gazelin en güzel beytine şâh beyt ya da beytül gazel denir.
- D) Aruz ölçüsü ile yazılan gazelerde beyit sayısı 5-15 arasındadır.
- E) Beyitleri arasında konu bütünlüğü olan gazellere yek-âvâz gazel adı verilir.

2. Âvâzeyi bu âleme Davûd gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş

Bu beyitle ilgili,

- I. Bir gazelin mahlas beytidir.
- II. Âşıkane bir gazelden alınmıştır.
- III. Tevriye ve telmih sanatına başvurulmuştur.

yargılarından hangileri söylenemez?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

3. **Aşağıdakilerden hangisi bir gazelin matla olabilir?**

- A) Ey Necatî yürü sabreyle elinden ne gelir
Hûblar cevri ü cefâyı kime öğretmediler
- B) Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana
- C) Bir gün eyler dest-beste pay-gâh-ı cay-gâh
Bî-adet mağrûr-i sadr-i itibârın görmüşüz
- D) Eşcâr-ı bâğ hırka-i tecrîde girdiler
Bâd-ı hazân çemende el aldı çenârdan
- E) Dil hânesi yık koma taş üstüne bir taş
Sen yap anı eller ana vîrâne disünler

4. Gül gülse daim ağlasa bülbül aceb degül
Zira kimine ağla demişler kimine gül

Bu beyitle ilgili,

- I. Tezat ve teşhisten yararlanılmıştır.
- II. Tam uyak kullanılmıştır.
- III. Bir gazelin matla beyti olabilir.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

- 5. I. Nesib (teşbib): Kasidenin giriş bölümüdür. Bir tabiat tasvirinin yapıldığı veya sevgilinin güzelliklerinin anlatıldığı bölümdür.
- II. Girizgâh: Asıl konuya giriş yapmak üzere düzenlenmiş en fazla iki beyitlik bölümdür.
- III. Fahriye: Kasidenin sunulduğu kişinin övüldüğü bölümdür.
- IV. Tegazzül: Şairinin genellikle medhiye bölümünden sonra gazel söylediği bölüme tegazzül adı verilir.
- V. Medhiye: Şairin kendini övdüğü bölümdür.
- VI. Dua: Şairin övdüğü kişi için Allah'tan yardım dilediği, dua ettiği bölümdür.

Numaralanmış açıklamaların hangilerinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve V
- D) IV ve V
- E) V ve VI

6. Ney-i bezm-i gamım ey ah ne bulsan yele ver
Oda yanmış kuru cismimde havadan gayrı

Aşağıdakilerden hangisi bu dizelerdeki altı çizili sözcüklerin eş anlamlılarından biri değildir?

- A) Ateş
- B) Keder
- C) Rüzgâr
- D) Başka
- E) Nefes

7. Aşağıdaki beyitlerden hangisi tema bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Gerçi cânândan dil-i şeydâ için kâm isterem
Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedir
- B) Ben umardım ki seni yâr-ı vefâdâr olasın
Ne bileydin ki seni böyle cefâkâr olasın
- C) Âşık olduk dâm-ı zülf-i yâre düştü gönlümüz
Akla uyduk bir garib âvâre düştü gönlümüz
- D) Ah eylediğim serv-i hıramanın içindir
Kan ağladığım gonca-i handanın içindir
- E) Nam u nişane kalmadı fasl-ı bahardan
Düşdi çemende berg-i dirahî i'tibardan

8. Bir lebi gonca yüzü gülzâr dersin işte sen
Hâr-ı gamda andelîb-i zâr dersin işte ben
Lebleri gül saçları sünbül yanagı berk-i gül
Bir semenber serv-i hoşreftâr dersin işte sen

Bu dizelerle ilgili,

- I. Sevgilinin güzelliği övülmüştür.
II. Yarım kafiye kullanılmıştır.
III. Birbirini çağrıştıran sözcükler kullanılmıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

9. Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-ı sabadan gayrı
(Bana gönlümün ateşinden başka kimse üzülmez. Kapımı sabah rüzgârından başka kimse açmaz.)

Bu beyite hâkim olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yalnızlık B) Umutsuzluk C) Merhamet
D) Pişmanlık E) Karamsarlık

10. Bir gazele ait üç beyit şu şekildedir:

- I. Minnet Huda'ya devlet-i dünya fena bulur
Baki kalur sahife-i âlemde adumuz
- II. Ferman-ı aşka can iledür inkiyâdumuz
Hükm-i kazaya zerre kadar yok inadumuz
- III. Biz mütteka-yı zerkeş-i câha dayanmazuz
Hakk'un kemal-i lütfunadır istinadumuz

Bu beyitlerin şiirde yer alma sırası aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) I - II - III B) II - I - III C) II - III - I
D) III - I - II E) III - II - I

11. Malumdur benim sühanım mahlas istemez

Fark eyler anı şehrimizin nüktedânları

Nedim, bu beyitteki altı çizili dizede şiirinin hangi özelliğine vurgu yapmıştır?

- A) Özgünlüğüne B) Akıcılığına
C) Anlamsal derinliğine D) Biçimsel kusursuzluğuna
E) Sanatlı anlatımına

12. Suya versin bağban gülzârı zahmet çekmesin

Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin gülzâra su

bağban: Bahçıvan / **gülzâr:** gül bahçesi / **tek:** eşi benzeri olmayan; gibi

Bu beyitle ilgili,

- I. "Bağban, gülzâr, gül" sözcükleri arasında tenasüp vardır.
II. "Tek" sözcüğü tevriyeli olarak kullanılmıştır.
III. Bir kasidenin fahriye bölümünden alınmıştır.
IV. Sevgilinin eşsiz güzelliği üzerinde durulmuştur.
V. Bir gazel veya kasidenin matla beyitidir.

yargılarından hangileri söylenemez?

- A) I ve III B) I ve V C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

1. Veri depolamada plakla başlayan süreç (I) disket (II) CD (III) sabit disk (IV) flaş disk (V) bulut depolama derken artık verilerin DNA'da saklanmasına kadar geldi.

Bu parçada yay ayrıçla gösterilen yerlerin hangisine diğerlerinden farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Sonunda filozof şöyle demiş:

— Hafif bir yağmur_I sokaktasınız ve şemsiyenizi açıyorsunuz_{IV}.
II III
Ne pis hava, demenin manası var mı?_V

Bu parçada numaralanmış noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Son buzul çağıının günümüzden yaklaşık 11.000 yıl önce sonlanmasından beri çevre ve iklim koşullarında uzun bir süre önemli bir değişim yaşanmadı() Ta ki insan etkinlikleri yavaş yavaş doğayı bozmaya başlayıncaya kadar() Günümüzde son buzul çağıından sonra başlayan Holosen devresinin bittiği() Dünya'nın jeolojisinde ve ekosistemlerde insan etkisinin belirgin bir biçimde görüldüğü() Antroposen olarak adlandırılan yeni bir jeolojik devrenin başladığı öne sürülüyor.

Bu parçada yay ayrıçla gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) (.) (...) (.) (.) B) (.) (.) (.) (.)
C) (;) (...) (.) (.) D) (.) (...) (;) (.)
E) (.) (...) (.) (;)

4. Tecrübelerle dolu bir ömür yaşamış olan insanlar() gençliğin acemi hareketlerini gördükçe onlara () Gençliğinizin kıymetini biliniz() () diye nasihat etmekten hoşlanırlar. Ama kaç genç bu sözün kıymetini kavrayabilir() Hâlbuki hayat ilerledikten sonra insanların duydukları birçok pişmanlık() gençlikte kaybettikleri imkânlar yüzünden doğmaktadır.

Bu metinde yay ayrıçla gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) (;) (") (.) (") (?) (.) B) (.) (") (.) (") (?) (.)
C) (.) (-) (.) (-) (?) (.) D) (.) (") (.) (") (!) (.)
E) (.) (") (.) (") (?) (.)

5. Çocuk_I anasını ve babasını sever. Bu_{II} doğuştan ona Allah'ın verdiği bir sevgidir. Fakat hayatta iyi insan olabilmesi için bu sevgi kâfi gelmez_{III} ona başkalarını sevmeyi de öğretmeliyiz. Hayatta büyük sıkıntılara maruz kaldığı zaman onu kurtaracak_{IV} yükünü hafifletecek_V feraha çıkmasını temin edecek olan sevgi başkalarının sevgisidir.

Bu parçada numaralanmış virgüllerden hangisi sıralı cümleleri ayırma göreviyle kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Eski insanlar sadece kapılarında() bahçelerinde barınanları sevmezdi() dağlardaki hayvanları bile düşünürlerdi. Şimdi nerde o cömert yürekler() o katıksız sevgiler()

Bu parçada yay ayrıçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (.) (.) (.) (!) B) (.) (.) (.) (?)
C) (.) (;) (.) (?) D) (;) (.) (.) (!)
E) (;) (.) (.) (?)

7. Bugün kibirli bir adama, bir yalancıya, bir insafsıza, can sıkıcı bir gevezeye tesadüf edeceğim; hepsini mazur görmeliyim. Bunun nedenini şöyle açıklayabilirim: Bu insanlar cahil olduklarından böyledir. Bu da hiç şüphesiz...

Bu parçadaki noktalama işaretlerinin aşağıdaki işlevlerinden hangisi örneklenmemiştir?

- A) Virgül: Eş görevli sözleri ayırmak için kullanılmıştır.
B) Noktalı virgül: Ögeleri arasına virgül girmiş sıralı cümleleri ayıtmak için kullanılmıştır.
C) İki nokta: Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konmuştur.
D) Nokta: Tamamlanmış cümlelerin sonuna konmuştur.
E) Üç nokta: Kaba sayıldığı için yazılmak istenmeyen sözcüklerin yerine konmuştur.

8. Edip Cansever'in 1954 yılında yayımlanan *Dirlik Düzenlik* adlı kitabını bugün yeniden gözden geçirdiğimizde iki önemli nokta dikkatimizi çekiyor() şiirin onurunu koruma çabası ile öze ve anlatıma ilişkin özen() Bunların yanı sıra o dönemin ortaklaşa şiir beğenisinden() ortaklaşa şiir anlayışından da etkiler var kitapta()

Bu parçada yay ayrıla gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) (:) (.) (.) (...) B) (:) (.) (.) (.)
C) (;) (.) (.) (.) D) (:) (...) (.) (...)
E) (;) (...) (.) (...)

9. Fikir hayatı olanlar için kalem() eşyadan biri değil de âzadan biri gibidir() Hem de parmaktan üstün ve başa yakın bir uzuv() Dil sözü kulaklara veriyor() kalem uzaklara()

Bu parçada yay ayrıla gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) (.) (.) (...) (.) (...) B) (.) (.) (;) (.) (...)
C) (;) (.) (...) (.) (...) D) (.) (...) (.) (.) (...)
E) (.) (.) (...) (;) (...)

10. • İyi bir yazının birinci cümlesi, titizlikle düşünüldüğü için tereddüt gösterilmeden atılmış bir adım gibidir.
• İyi bir yazıyı okumaya başlamak çok kolaydır, iyi bir yazıdan çıkmak ise imkânsız bir hayalden başka bir şey değildir.
• Sözlerinin samimi, anlaşılır, ilginç ve çekici olmasıdır bir yazının okur tarafından beğenilerek okunmasını sağlayan.
• İyi bir yazıdan aldığım zevkin sınırını belirlemek mümkün değildir, der hayatını şiir yazarak geçiren ünlü bir düşünür.

Virgül bu cümlelerde aşağıdaki işlevlerinden hangisiyle kullanılmamıştır?

- A) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.
B) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
C) Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur.
D) Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.
E) Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.

11. Küresel iklim değişikliğinin canlılar için pek çok olumsuz sonuçları var() aşırı hava olayları() buzul erimeleri, deniz seviyelerinin yükselmesi() Bu nedenle 2015'te Paris'te düzenlenen İklim Değişikliği Konferansı'nda tüm bu olumsuz sonuçların en aza indirgenebilmesi için önlem alınması kararlaştırıldı()

Bu parçada yay ayrıla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilemez?

- A) Nokta (.) B) İki nokta (:) C) Virgül (,)
D) Üç nokta (...) E) Ünlem (!)

10. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1. DÖNEM 2. YAZILI SINAVI-1

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1. Aşağıda verilen şiirleri istenen özellikler açısından değerlendiriniz.

SELAM OLSUN

Selam olsun bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı
Selam olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar, gölgeler suda oynar mı

Hepsi güzeldi kar, tipi, fırtına
Günlerin geçişi ardı ardına
Hasretiz bir kanat şakırtısına
Mavi gökte kuşlar yine uçar mı

Uzak, çok uzağız şimdi ışıktan
Çocuk sesinden, gül ve sarmaşıktan
Dönmeyen gemiler olduk açıktan
Adımızı soran, arayan var mı

Ahmet Hamdi TANPINAR

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli,

Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.

Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.

Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal BEYATLI

1. Şiir

Şiir Anlayışı:

Nazım Birimi:

Ölçü:

Söz Sanatları:

Tema:

2. Şiir

Şiir Anlayışı:

Nazım Birimi:

Ölçü:

Söz Sanatları:

Tema:

2.

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Bu dizelerden çıkarılabilecek açık ve örtük iletilerden birer tane yazınız.

6.

Neden okumuyoruz? Neden ülkemizde satılan kitap sayısı, diğer ülkelerden fersah fersah geride? Karşılaştığınız kimseler arasında bir araştırma yapsak yapacağımız rastgele bir soruşturmada okumama bahanesi “vakit bulamamak” sebebine dayandırılır. Vakit bulamıyorum, derler. Neymiş efendim, vakit bulamıyorlarmış (!) yalan! Bunun yalan olduğunu, okumaya vakit bulabilen kimselerin durumuna bakarak anlamamız mümkündür.

Verilen parçadan hareketle söyleşi türünün özelliklerinden iki tane yazınız.

7.

Hani Yunus Emre ki kıyında geziyordu
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu

Bu dizelerde altı çizili ifadedeki söz sanatının kullanıldığı, on birli hece ölçüsü ile bir dördlük yazınız.

8. Aşağıda verilen yönergelere uygun cümleler yazınız. (Cümleler en az beş sözcükten oluşmalıdır.)

a) İçinde kişi zamiri olan bir cümle yazınız.

.....

b) Tamlayanı zamir olan bir cümle yazınız.

.....

c) İçinde işaret zamiri olan bir cümle yazınız.

.....

d) İçinde ilgi zamiri olan bir cümle yazınız.

.....

e) İçinde soru zamiri ve belgisiz zamir olan bir cümle yazınız.

.....

9. Kısa çizginin kullanım gerekçelerinden ikisini birer cümlede örnekleyiniz.

Bu temada neler öğreneceğiz?

İçerik Çerçevesi

- **Dünden Bugüne** temasında Türk dili ve edebiyatında dünden bugüne meydana gelen değişim ve dönüşümün incelenen edebî metinler aracılığıyla gösterilmesi amaçlanmaktadır.
- Edebî metinlerin tarihî süreçte içerik, yapı, üslup vb. konularda nasıl bir değişime uğradığı ve nasıl farklılaştığına yönelik etkinliklere yer verilmiştir.
- Bu temada destan, mesnevi, halk hikâyesi fabl türünden metinlere yer verilmiştir.
- İncelenen metinler başka türlerden örneklerle karşılaştırılarak edebî eserlerde meydana gelen değişim ve dönüşümlerle ilgili çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.
- Adalet, dostluk, estetik, özgürlük, sabır, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri etkinlik ve sorular ile vurgulanmaya çalışılmıştır.
- Tarih, psikoloji, sosyoloji, coğrafya bilim dalları edebiyatla ilişkileri bakımından değerlendirilmiştir.

Temel Kabuller

- Öğrencilerin önceki sınıf seviyelerinden anlatmaya bağlı edebî metinlerin (destan, hikâye, masal...) genel özelliklerini ve metin tahlili sürecinde incelenen türe özgü temel kavramları (anlatıcı, olay örgüsü, kişi, zaman, mekân vb.) bildikleri kabul edilmektedir.

Köprü Kurma

- Öğrencilerin anlatmaya bağlı edebî türlerle ilgili önceki bilgileri bu temada öğrenilecek bilgilerin zeminini oluşturur.
 - Tema içeriğinin anlamlandırılabilmesi için tarih ve sosyoloji disiplinleri ile köprü kurulur.
 - Öğrenciler bu temada edindikleri bilgi ve beceriler ile günlük yaşamda bağlantı kurabilir, edebî metinleri değerlendirirken farklı bakış açıları kazanabilir ve edebî metinlerin tarihî ve kültürel unsurları yansıtmadaki önemini kavrayabilir.
- Ayrıca bu temada öğrenilen bilgiler, sonraki sınıf düzeylerinde tahlil edilecek anlatmaya bağlı edebî türler için bir köprü işlevi görecektir.

Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

- **Dünden Bugüne** temasında ele alınan metin türleri ve tema çerçevesindeki diğer konular; etkinlik (açık uçlu, kısa cevaplı, infografik metin, karşılaştırma tablosu, eşleştirme), çoktan seçmeli sorular ve yazılı hazırlık çalışmaları ile sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar

• sözlü gelenek	• didaktik üslup
• destan	• anlatım biçimleri
• motif	
• doğal destan	
• yapma destan	
• fabl	
• olağanüstülük	
• mesnevi	
• halk hikâyesi	
• kurmaca	

Kısa Bilgiler

ZARFLAR (BELİRTEÇLER)

Fiil ve fiilimsilerin anlamlarını durum, zaman, yer - yön, nicelik ve soru yoluyla belirten, açıklayan ya da sınırlayan; sıfat ve zarfları derecelendiren sözcüklere zarf (belirteç) denir. Bir sözcüğün zarf sayılması için fiili, fiilimsiyi, sıfatı, zarfı veya bir yargıyı etkilemesi gerekir. Zarflar, görev ve anlamları bakımından beş grupta incelenir:

1. Durum Zarfları

Eylemlerin ve eylemsilerin ne durumda ve nasıl yapıldıklarını anlatan zarflardır. Eylem ve eylemsilere yöneltilen “NASIL?” sorusuyla bulunur:

Genç adam sessizce uzaklaştı.
d. zarfı fiil

Yaşadıklarımı sana bir bir anlatacağım.
d. zarfı fiil

Uyarı

Bir eylemin, eylemsinin anlamını kesinlik, olasılık, yinleme, sınırlama anlamlarıyla belirten veya eylem ve eylemsinin nedenini, amacını anlatan sözcük ve sözler de durum zarfı kabul edilir:

Belki o da bizi anlayışla karşılar. (olasılık)

Yarın **mutlaka** geleceksin. (kesinlik)

Heyecandan ne söyleyeceğini unuttu. (neden)

Sizi **asla** affetmeyeceğim. (kesinlik)

Sizinle **yine** görüşmek isterim. (yineleme)

Galiba o da bizimle gelecek. (olasılık)

“Nasıl?” sorusu eyleme, eylemsiye sorulursa durum zarfı; isme sorulursa niteleme sıfatı olur:

Onunla güzel günler geçirdik.
n. sıfatı isim

Yemek çok güzel görünüyor.
d. zarfı fiil

2. Zaman Zarfları

Eylem ve eylemsilerin yapılma zamanını bildiren zarflardır. Zaman zarfları eyleme, eylemsiye, yükleme sorulan “NE ZAMAN, NE ZAMANDAN BERİ, NE ZAMANA KADAR?” sorularıyla bulunur:

Yarın, Elif’in doğum gününü kutlayacağız.

Her pazar arkadaşlarla balığa çıkarız.

Otobüs **demin** buradan geçti.

Öğretmen **dersin sonunda** konuyu özetledi.

Uyarı

Zaman bildiren her sözcük zaman zarfı göreviyle kullanılmaz. Zaman bildiren sözcükler, çekim eki aldığı anda veya “NE?” sorusuna cevap verdiğinde isim olur.

Yarının düşünen çocuklar yetiştirmeliyiz.
isim

Yazın sıcak günleri bizi bunalttı.
isim

3. Nicelik (Miktar, Azlık-Çokluk, Dereceleme) Zarfları

Eylemsilerin, sıfatların veya başka zarfların ölçüsünü gösteren, onları miktar bakımından etkileyen zarflardır. Başlıca nicelik zarfları şunlardır: en, daha, çok, biraz, fazla, gayet, pek... Bu zarflar eyleme, eylemsiye, sıfata ve zarflara “NE KADAR?” sorusu yöneltilerek bulunur:

Çok yoruldum.
m.z. fiil

Çok gezdiği için yoruldu.
m.z. fiilimsi

Bugün onu biraz bekledim.
m.z. fiil

En üstünlük zarfı: EN

Üstünlük zarfı: DAHA

Aşırılık zarfı: PEK ÇOK, DAHA ÇOK

Uyarı

Miktar anlamlı sözcükler, isimden önce kullanılırsa sıfat olur:

Fazla naz âşık usandırır.

sıfat isim

Bu işten çok para kazandı.

sıfat isim

4. Yer-Yön Zarfları

Eylemlerin, eylemsilerin anlamını yer ve yön bakımından belirten sözcüklere yer - yön zarfı denir. “aşağı, yukarı, içeri, dışarı, ileri, geri...” sözcükleri yer - yön zarfı olarak kullanılır. Yer - yön zarfları “**NEREYE?**” sorusunun cevabıdır:

Biraz ileri çık, öyle konuş.

Dışarı çıkınca havanın çok soğuk olduğunu fark etti.

Uyarı

Yer - yön bildiren sözcükler, ismi belirttiklerinde sıfat; isim çekim eklerini aldıklarında da isim olur:

Bunları yukarı çıkarın.

yer-yön z. fiil

Bunları yukarıya çıkarın.

isim

Bunları yukarı kata çıkarın

sıfat isim

5. Soru Zarfları

Eylem ve eylemsileri soru yoluyla belirten zarflardır. “**NASIL**, **NİÇİN**, **NİYE**, **NE DİYE**, **NE ZAMAN**, **NE ZAMANDAN BERİ**, **NE ZAMANA KADAR**, **NE KADAR**, **NEREYE?**” ifadeleri bazı soru zarflarıdır. Bir soru cümlesine verilen cevap, herhangi bir zarfla başlıyorsa o cümlede soru anlamı zarfla sağlanmış demektir:

Niye bu kadar çok konuşuyor?

Tatilden ne zaman dönecekmış?

Takımımız dün nasıl oynadı?

Uyarı

- “Nasıl?”, “Ne kadar?” soruları isimden önce kullanılırsa soru sıfatı olur:

Dün ne kadar çalıştın?

s. zarfı fiil

Dün ne kadar soru çözdün?

s. sıfatı isim

- “NE” sorusu ismin yerini tutuyorsa zamir, bir isimden önceyse sıfat; fiilden, fiilimsiden önceyse zarf olur:

Çantanın içinde ne var?

zamir

Çocuklar ne tarafa gitti?

sıfat

Ne bakıp duruyorsun?

zarf

- Bir cümlede soru zarfı olsa da o cümlede “mı, mi, mu, mü” soru edatı varsa soru anlamı edatla sağlanır.

Aşağıdaki cümlelerde soru zarfı olsa da soru anlamı edatla sağlanmıştır:

Neden geldiğini söyledi mi?

s. zarfı

s. edatı

Tatile ne zaman çıkacağını söyler misin?

s. zarfı

s. edatı

YAPISINA GÖRE ZARFLAR

Zarflar yapısına göre basit, türemiş, birleşik olmak üzere üçe ayrılır:

1. Basit Zarflar: Yapım eki almayan zarflardır.

Seninle yarın buluşalım.

Şiiri çok güzel okudu.

Galiba bu soruyu çözdük.

2. Türemiş Zarflar: En az bir yapım eki alan zarflardır.

Evden sessizce ayrılmış.

Oraya gelince beni ara.

Toplantıya yalnız gitmeyin.

3. Birleşik Zarflar: İki sözcüğün birleşmesiyle oluşan zarflardır.

Arkadaşım bugün geldi.

Niçin orada bekliyorsun?

Bu kadar yolu nasıl yürüdü?

1. (I) Divan edebiyatı nazım biçimlerinden olan mesnevi, Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiştir. (II) Nazım birimi beyittir ve beyit sayısında bir sınır yoktur. (III) Hece ölçüsünün kullanıldığı mesnevîde her beyit kendi içinde uyaklıdır. (IV) Mesnevîlerde aşk, kahramanlık, din ve tasavvuf gibi konular işlenir. (V) Fuzulî, Şeyh Galip, Nabi usta mesnevi yazarlarından bazılarıdır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde mesnevi ile ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Gizli öpüşüp gül ve karanfil
Nergislere el salardı sümbül

Gülşende fısıltı oldu peydâ
Etdiler onu nesîme ifşâ

nesîm: rüzgâr

Aşağıdakilerden hangisi bu dizelerde kişileştirilen varlıklardan biri değildir?

- A) Gül B) Karanfil C) Sümbül
D) Nesîm E) Gülşen

3. Fahr-ı âlem murtazâ vü Mustafa
Didi bize dünya bilün bî-vefâ

bî-vefâ: vefasız

İşbu âlem enbiyâya kalmadı
Evliyâya dahi mahrem olmadı

Sen bilürsin kim bu dünyâ fânîdür
Mihnet ile derd ü hasret kânîdur

kân: maden

Bu dizelerde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünyanın vefasızlarla dolu olduğu
B) Dünya hayatının geçici olduğu
C) Dünyanın iç yüzünü herkesin bildiği
D) Zorluklara sabretmek gerektiği
E) İnsanların dünyada acı çekmeye mahkûm olduğu

4. I. Endâmı latîfe-i ilâhî
Deryâ-yı letâfet içre mâhî
II. Şehbâz bahışlu âhu gözlü
Şîrîn hareketlû şehd sözlü
III. Az eyleme inâyetünü ehl-i derdden
Ya'ni ki çoh belâlara kıl mübtelâ meni
IV. Râh u revîşi müdâm gamze
Başdan ayağa tamâm gamze
V. Temaşaçün berü gel kim göresin
Nite gözüm yaşı ırmak u çaydur

Numaralanmış beyitlerden hangileri mesnevi nazım biçimiyle yazılmış bir şiirden alınmış olamaz?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) III ve V E) IV ve V

5. Başdan ayağa nedür bu yanmak
Dûd-ı dile dem-be-dem boyanmak

Altı çizili dizede,

- I. Tezat
II. Mübalağa
III. Teşbih

söz sanatlarından hangileri kullanılmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

6. Kurub yirinden ol serv-i dil-ârâ
Gelüb ol çeşmeyi seyr etdi tenhâ
Görür bir sebze-i mergûb u ra'nâ
Müzeyyen dürlü rengile mutarrâ
Enâr u serv ü envâ'-ı diratân
Ağaçlar içre bir havz-ı dür-efşân

Aşağıdakilerin hangisinden hareketle bu dizelerin bir mesneviden alındığı kesin olarak söylenir?

- A) Aruz vezni kullanılmasından
B) Söz sanatlarına yer verilmesinden
C) Beyitlerin kendi içinde uyaklanmasından
D) Beyit nazım birimiyle yazılmasından
E) Tam kafiye kullanılmasından

7. Lutf ile dediler ey sühan-senc
Fâş eyle cihâna bir nihân genc

Leylî Mecnûn Acemde çohdur
Etrâkde ol fesâne yohdur

Takrîre getür bu dâstânı
Kıl tâze bu eski bûstânı

(Bana lütfedip dediler ki ey şair, cihanda gizli bir hazineyi açığa çıkar. İranlılar Leyla ve Mecnun hikâyesini defalarca yazdı ancak Türkler henüz bu efsaneyi yazmadılar. Bu destansı eski hikâyeyi yeni bir üslupla yaz.)

Bu parça Fuzulî'nin kaleme aldığı Leyla ve Mecnun mesnevisinin aşağıdaki bölümlerinin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Münacat B) Sebeb-i telif C) Tevhit
D) Âgâz-ı dâstan E) Hatime

8. Oyuna taldı biz gafîl bulunduk
Ziyâde mest ü lââyakıl bulunduk
Tolındı dîdeden çünkim ol meh-rû
Yedi cism-i latîfin gürk-i bed-rû

Irakdan olmaduk dermâna kâdir
Birümüz anda bulunmadı hâzır

(Biz oyuna daldığımız için gaflete düştük. Neşeyle kendimizden geçtiğimiz için aklımız yerinde değildi. O ay yüzlü gözden uzaklaştı, onun güzel bedenini kötü huylu kurt yedi. Uzakta idik, ona derman olamadık. Yanında hiçbirimiz hazır bulunmadı.)

Bu dizelerle ilgili,

- I. Her beyit kendi içinde kafiyeleşmiştir.
II. Tarihî bir olay anlatılmıştır.
III. Öyküleyici anlatım söz konusudur.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

9. Aşağıdakilerden hangisi mesnevinin bölümlerinden biri değildir?

- A) Dibace B) Miraciye
C) Âgâz-ı dâstan D) Kaside
E) Medh-i çihar-yâr-ı güzîn

10. Var-ıdı Ken'ân'da bir server kişi
Adı Ya'kûb kendü peygamber kişi

Yûsuf adlı vardı bir oğlu onun
İmdi eşit bu sözi varsa cânun

Yedi yaşında idi Yûsuf nebî
Sûratı hûb yoğ-ıdı onun gibi

Bir gece yatur-iken ol düş görer
Erte turur onu Ya'kûb'a sorar

Yusuf ve Zeliha adlı mesneviden alınan bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Beyit nazım birimi kullanılmıştır.
B) Kişi tanıtımı yapılmıştır.
C) Öyküleyici anlatımdan yararlanılmıştır.
D) III. kişili anlatım tercih edilmiştir.
E) Kahramanlık konusu işlenmiştir.

11. Türk edebiyatının ilk mesnevisi 11. yüzyılda Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan ---- adlı eserdir. 15. yüzyıldan itibaren mesnevi nazım biçimi büyük bir gelişme gösterir. Bu yüzyılda Şeyhî'nin kaleme aldığı ---- dikkat çeker. 16. yüzyılda Fuzulî'nin yazdığı ----, 17. yüzyılda ise Nabî'nin yazdığı ---- önemli mesneviler arasında gösterilebilir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Hayrabad B) Leyla ve Mecnun
C) Hüsrev ü Şirin D) Kutadgu Bilig
E) Yusuf u Züleyha

1. Bütün yaprakları umut yeşili bir ağacın altında edebiyat bakışlı üç genç oturuyor (I) Murat Menteş, Mustafa Kutlu, Küçük İskender (II) Yakın olmadığım için sesleri bana ancak bir su şırıltısı gibi geliyordu (III) Ne çevrede onları izleyen birileri ne de onlarda çevreyi önemseyen bir tavır var (IV) Aralarında bir sohbet zamanla birlikte akıp gidiyor (V)

Bu parçada numaralanmış yerlerden hangisine diğerlerinden farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Çevrenizde bir şeyler olup biterken içinizde hep bir türkünün tınıları hissedilir() Bu kimsenin değil bestesiyle ve güftesiyle sizin türkünüzdür. Hiç şüphesiz o türkünün dizeleri arasına birçok şey gizlenmiştir() çocukluk özlemi() yapay dünyanın gereksiz keşmekeşi, zamansız ayrılıklar, türlü türlü şikâyetler() Nereden mi biliyorum() Bunları fazlasıyla ben de yaşıyorum.

Bu parçada ayraçlarla () belirtilen yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

- A) (...) (.) (:) (:) (!) B) (!) (:) (.) (!) (?)
C) (.) (:) (.) (...) (?) D) (.) (.) (.) (.) (...)
E) (?) (.) (.) (.) (.)

3. Ragıp Efendi düşündü() Amma da yapıyordu ha() Evindeyken zihni hiç böyle olmaz işlere işlemezdi ama bunun olmaması için nasıl bir neden gerekirdi() Bilim sayesinde şu hayal ettiklerim pekala mümkündür() dedi kendi kendine.

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (...) (!) (?) (.) B) (.) (...) (!) (;)
C) (!) (!) (?) (;) D) (...) (.) (!) (.)
E) (.) (!) (?) (.)

4. Aşağıdakilerin hangisinde kesme işaretinin kullanımında bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Bütün günü böyle Boğaz'a karşı geçirse asla sıkıldım demezdi.
B) Elindeki dosyaları Türkiye Elektrik Kurumu'na teslim ettikten sonra eve döndü.
C) Güne 10 km'lik yolu tempolu koşarak yaptığı sporla başladı.
D) Süphan Dağı'na bakan bağ evimin damında menengiç kahvelerimizi yudumladık.
E) Ayşen, 18 Ağustos 2020'den beri ailesinin en büyük neşesi olmuştu.

5. Yapay zekâ mühendisliği() günümüzün en hızlı büyüyen ve en çok talep gören kariyer alanlarından biridir() Yapay zekâ mühendisleri ne iş yapar() Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir() veri setlerini analiz etme, algoritma tasarımı, makine modelleri geliştirme()

Bu parçada yay ayraçla () belirtilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (.) (.) (?) (:) (...) B) (.) (.) (?) (:) (...)
C) (;) (.) (?) (.) (.) D) (.) (.) (!) (:) (...)
E) (.) (.) (?) (.) (...)

6. Hayat_I uzun ve yorucu bir yoldur_I; bu yolda mutlu olmak bazıları için zor olabilir. Bir an önce şunu idrak etmeniz gerekiyor: Hayatın tadını ala ala yaşamak_{II}; yılların ne denli çok olduğuna bağlı_{III}.
IV
V

Bu parçada numaralanmış noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Bir konser çıkışında ünlü sanatçı Neşet Ertaş'ın bir hayranı ona doğru koşarak büyük bir coşkuyla () Sizi bir kere görebilmek için günlerce dua ettim.() der. Bozkırın Tezenesi cevap verir() () Beni görebilmek için aynaya bakman yeterdi() ()

Bu parçada yay ayraçla () belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

- A) (") (") (:) (") (.) (") B) (") (") (;) (") (.) (")
C) (:) (!) (;) (!) (.) (!) D) (-) (-) (;) (") (.) (")
E) (:) (.) (:) (-) (.) (-)

8. I. Öğretmen, odasına doğru kantinde bir koşuşturma olduğunu fark etti.
II. Hafta sonları kitap okuyarak, film izleyerek tüm haftanın yorgunluğunu atmaya çalışıyorum.
III. Bu defa, maalesef ben yine inanmıyorum, üç ay önce benden aldığı emanet kitabı getirecekmiş.
IV. Entelektüel, hiçbir zaman yeterince bilgi edindim demeden henüz hiçbir şey bilmiyormuş gibi kitaplarla yaşayan insandır..
V. Bu türler, makale ve eleştiri, birçok yeni tür gibi edebiyatımıza Tanzimat edebiyatıyla birlikte girmiştir.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde virgöl aynı işlevde kullanılmıştır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

9. Ahmet Kutsi Tecer() aşk() ölüm ve ızdırap konularını işlemiştir ilk şiirlerinde. Daha sonra Faruk Nafiz Çamlıbel'in açtığı yolda memleket şiirine yönelmiş() şiirlerinin ana malzemesini türküler() destanlar ve efsanelerden oluşturmuştur()

Bu parçada yay ayraçlarla () belirtilen yerlere, aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (,) (,) (;) (,) (.) B) (;) (,) (:) (,) (.)
C) (;) (,) (;) (,) (!) D) (:) (,) (;) (,) (.)
E) (,) (,) (,) (,) (.)

10. Ağaç ile gök, doğada ancak bir rastlantı sonucu bir araya gelir. Oysa bir romanda kahramanlar şu kulede, şu hapisanede, şu bahçede geziniyorlarsa burada söz konusu olan şey hem bir dizi bağımsız nedenin canlandırılması hem de daha derin bir amacın dile getirilmesidir. Çünkü park ancak belli bir ruh durumuyla uyuşmak, nesneler yardımıyla bu ruh durumunu dile getirmek ya da keskin bir karşıtlıkla onu daha belirleştirmek üzere var olmuştur.

Bu parçada virgöl (,) kullanılmıştır?

- I. Sıralı cümleleri birbirinden ayırma
II. Yüklemden uzak düşen özneyi belirtme
III. Eş görevli sözcük ve sözcük öbeklerini birbirinden ayırma

görevlerinden hangileriyle kullanılmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

- 4K 11. Halkın acılarını, özlemlerini, arzularını yansıtır halk hikâyeleri. Aslı'nın gözyaşlarına, Mecnun'un ağıtlarına gizlenir; oradan bir fısıltı hâlinde yüreğimize damlar. Onları okurken her daim aklımızda tutmamız gereken kural şudur: Millî varlığımız olan bu hikâyeler, insanımızın gönül zenginliğini yansıtır. Bazen candan misafirperverliğini, bazen zulme karşı dik duruşunu, bazen kahramanlığını... Bu nedenle içten, bu nedenle zengin, bu nedenle bizden değil midir halk hikâyeleri?

Bu parçada kullanılan noktalama işaretleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Virgöl, birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konmuştur.
B) Noktalı virgöl, ikiden fazla eş değer ögeler arasında virgöl bulunan cümlelerde öznenin sonra konmuştur.
C) İki nokta kendisiyle ilgili açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konmuştur.
D) Üç nokta anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konmuştur.
E) Soru işareti, soru sözü veya soru eki içeren cümlelerin sonuna konmuştur.

10. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 2. DÖNEM 1. YAZILI SINAVI-1

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1. Aşağıda Kerem ile Aslı hikâyesinden bir parça verilmiştir.

(...)

Aldı Kerem:

Kerem'im söylenir adım,

Arşa dayandı feryadım,Elden gitti bir muradım,

Yanarım Aslı'm yanarım.

Kerem bunları söylerken tepesinden cayır cayır yanıp kül oldu ve külü odanın ortasına döküldü. Aslı Han bunu görünce başladı feryada. O feryat ederken Halep'in içinde olan gelinlik kızlar geldiler: "Niçin ağlarsın?" dediklerinde Aslı Han bakalım kızlara ne söyledi:

Sağlığında çekmez idim nazını,

Bastı yaktı ciğerimin közünü,

Açın mezarını görem yüzünü,

Yandı Kerem saldı beni bu derde.

Aslı külün başında kırk gün bekledi. Sonra kül etrafa dağılmaya başladı. Aslı külleri toplarken saçından tutuşup yanarak Kerem'in külüne karıştı.

a) Bu parçanın dil ve anlatım özelliklerine yönelik beş (5) özellik yazınız.

I.

II.

III.

IV.

V.

b) Bu parçada geçen altı çizili sözcüklerin tahmin ettiğiniz anlamlarını tabloya yazınız.

Sözcükler	Tahminim
arş	
murat	
feryat	
naz	
karışmak	

a) Mustafa Kutlu () öyküyle romanı karşılaştırırken şöyle diyor() () Romanın yanında öykü() dar sahada çalım atmak gibidir() ()

b) Paltomun yakası içinde yarı yarıya kaybolmuş kafamı çıkardım () kafamı bir iki defa salladım. Soğuğa alışmamış, mukavemete hazırlanmış gibiydim () kulaklarımı keskin bir rüzgâr ısırdı. Adama baktım, bana benzer adamlar () Bütün insanlar birbirine aşağı yukarı benzemez mi () “bana benzer adamlar” ne demekti ()

c) Karalardaki su döngüsünün beş bileşeni vardır() yer altı suları() topraktaki nem() yüzey suları() kar ve buz()

d) Sizce bu şirin tatil kasabasının diğerlerinden farkı nedir () Bu sorunun elbette birçok cevabı var () Belki havası veya suyu () belki de içimizi ısıtan güneşi ()

e) Baharın gelmesiyle doğada müthiş bir hareketlenme, yenilenme() değişim kendini gösteriyor. İnsanoğlunun dışındaki her türlü canlı yepyeni bir diriliş yaşıyor() Ya şen şakrak kuşlar() Kuşların bu müthiş dansına hayran olmayan var mıdır()

Bu temada neler öğreneceğiz?

İçerik Çerçevesi

- **Nesillerin Mirası** temasında edebiyatın sosyolojik değişimlere ve bu değişimlerle çağlar boyu kazanılan kültürel birikimin ortaya çıkmasına zemin hazırlaması üzerinde durulmakta ve Türk dili ve edebiyatı tarihinde din, sosyoloji, felsefe, dil ve kültür alanlarında yaşanan değişimlerin edebî türlere yansması ele alınmaktadır.
- Öğrencilere nesilden nesile aktarılacak bugüne miras kalan edebî birikimimizle ilgili farkındalık kazandırılması hedeflenmektedir.
- Bu temada okuma metni olarak Dede Korkut Hikâyeleri'nden örneklerle, Tanzimat Dönemi'nden şiirlere, Servetifünun Dönemi'nden roman parçalara, Fecriatî Dönemi'nden şiirlere, Millî Edebiyat Dönemi'ne ait hikâyelere yer verilmiştir.
- Estetik, özgürlük, saygı, sorumluluk, vatanseverlik değerleri etkinlik ve sorular ile vurgulanmaya çalışılmıştır.
- Tarih, din, psikoloji, sosyoloji bilim dalları edebiyatla ilişkileri bakımından değerlendirilmiştir.

Temel Kabuller

- Öğrencilerin toplumda meydana gelen sosyal, siyasi ve kültürel değişimlerin edebî eserleri etkilediğini; benzer şekilde edebî anlatımların da sosyal, siyasi ve kültürel değişimlere sebep olduğunu; tahlil edilecek metinlerin türlerine özgü temel kavramları (anlatıcı, olay örgüsü, kişi, zaman, mekân, söyleyici, ahenk unsurları vb.) ve fiiller ile ilgili dil bilgisi konularını bildiği kabul edilmektedir.

Köprü Kurma

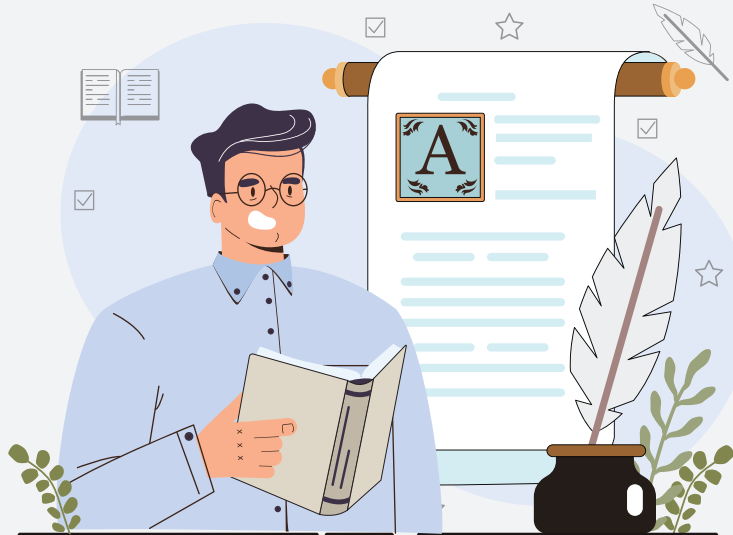
- Öğrencilerin şiir ile anlatmaya bağlı edebî metinlerin yapı özellikleri hakkında önceki bilgileri, bu temada öğrenecekleri bilgilere temel oluşturur. Metinlerin incelenmesinde tarih, sosyoloji, felsefe ve psikoloji disiplinleriyle ilgili bilgilerden faydalanılır. Ayrıca bu temada edinilen bilgi ve beceriler 11 ve 12. sınıfta ele alınacak temalara temel oluşturur.

Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

- **Nesillerin Mirası** temasında ele alınan metin türleri ve tema çerçevesindeki diğer konular; etkinlik (açık uçlu, kısa cevaplı, infografik metin, karşılaştırma tablosu, eşleştirme), çoktan seçmeli sorular ve yazılı hazırlık çalışmaları ile sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar

- sözlü kültür
- olağanüstülük
- kurmaca
- millî edebiyat
- açık ve örtük ileti
- dönem
- yaşantı
- şiir
- hikâye
- roman
- millî bilinç
- değişim
- yenilik

Kısa Bilgiler

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE ROMAN

- Tanzimat Dönemi ile edebiyatımıza giren roman, Servetifünun Dönemi'nde (Edebiyatıcedide) Batılı bir kimlik kazanmıştır. Tanzimat Dönemi'nde görülen geleneksel türlerden (meddah, halk hikâyesi vb.) yararlanma, Servetifünun Dönemi'nde tamamen bırakılmış; eserler Batılı tekniklerle oluşturulmuştur.
- Servetifünun yazarları realizm ve natüralizmin etkisinde kalmış, bunun sonucu olarak olaylar ve kişiler ya hayatta görülen ya da görülmesi mümkün olan cinstendir.
- Servetifünun romanının en önemli sanatçısı Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Sanatçının; Servetifünun'un romanı olarak bilinen Mai ve Siyah adlı eseri, edebiyatımızın Batılı tekniklere uygun ilk romanı kabul edilir.
- Yazıldığı dönemde büyük tartışmalara sebep olan, konusu bakımından Fransız yazar Gustave Flaubert'in Madame Bovary ve Rus yazar Tolstoy'un Anna Karenina adlı romanlarıyla benzerlik gösteren Aşk-ı Memnu ve ekonomik rahatlığa kavuştuktan sonra bir sosyete kadınına tutulan genç bir doktorun (Ömer Behiç) öyküsünün anlatıldığı Kırık Hayatlar yazarın en ünlü eserleri arasındadır.
- Servetifünun romanının ikinci büyük sanatçısı Mehmet Rauf'tur. Genç yaşta kaleme aldığı ve edebiyat dünyasında tanınmasını sağlayan eseri Eylül, Türk edebiyatının ilk psikolojik romanıdır.
- Bu iki sanatçı dışında Hüseyin Cahit Yalçın, Safveti Ziya, Ahmet Hikmet Müftüoğlu gibi sanatçılar da roman ve hikâye türünde eserler kaleme almıştır.
- Servetifünun sanatçıları, Namık Kemal'in Tanzimat Dönemi'nde başlattığı edebî roman anlayışını benimsemiş ve bu anlayışı daha da geliştirmişlerdir.
- Ahmet Mithat Efendi'nin kıssadan hisse tarzında kaleme aldığı roman anlayışını dönemin bağımsız sanatçıları Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi Gürpınar sürdürmüştür.

Roman Tekniği

- Servetifünun romancıları, teknik bakımdan Tanzimat romanlarının hatalarından tamamen kurtulmuşlar, romanlarını modern bir teknikle, Batılı tarza uygun bir biçimde kaleme almışlardır.
- Eserlerde, olayların kuruluşu, geliştirilmesi, kahramanların davranışları ve konuşmaları hayatın seyrine uygun bir doğallıkta yansıtılabilmektedir.
- Romanlarında gözleme yer veren sanatçılarda, Tanzimat Dönemi'nde görülen hayal dünyasına sıklıkla yöneliş neredeyse hiç yoktur.

Tema

- Servetifünun Dönemi'nin genel özelliği olan bireysel konulara yer verme, içe dönük karamsar bakış açısı romanlarda da görülür. Bu dönem eserlerinde aşk, kadın, melankoli, hayal-hakikat çatışması gibi bireysel konular ön plandadır.
- Servetifünun romanında sosyal olaylara neredeyse hiç yer verilmemiştir. Baskıcı bir siyasi ortamda sosyal olaylara yer vermenin mümkün olmayışı, bu dönem romancılarının sosyal hayatı yalnızca betimleyerek romana taşımasına sebep olmuştur.

Mekân

- Hayatları boyunca İstanbul dışına neredeyse hiç çıkmayan sanatçılar, romanlarının mekânını da genellikle İstanbul'dan seçmişlerdir. İstanbul'un seçkin mekânlarını yüksek tabakadan seçtikleri insanlarla anlatmışlardır.

Dil ve Anlatım

- Servetifünun romanının en kusurlu ve en çok eleştirilen yönü dil ve üslubudur. Şiirde olduğu gibi romanda da Arapça, Farsça tamlamalarla ağırlaştırılmış bir dil kullanılmıştır.
- Fransız dilinden etkilenecek o dilin cümle yapımı kurallarından bazılarını uygulayarak Türkçenin cümle kurma yollarını genişletmeye çalışmışlardır. Cümledeki klasik sıra bozularak fiil başa ya da ortaya alınmıştır. Devrik ve eksiltili cümleler kullanılmıştır.

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NİN ÖNEMLİ ROMAN YAZARLARI

HALİT ZİYA UŞAKLIĞİL (1866 - 1945)

- Türk edebiyatının en önemli romancılarından biridir.
- Edebiyatımızda Batılı anlamda ilk romanları o yazmıştır.
- Hemen her konuda yazı yazan sanatçı Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca bilir.
- Romanlarında kullandığı dil ağırdır. Hikâyelerinde kullandığı dil romanlarına göre sadedir.
- Eserlerini, Cumhuriyet Dönemi'nde sadeleştirmeye çalışmıştır.
- Roman kahramanlarını aydın çevreden, özellikle İstanbul'dan seçmiştir.
- Hikâyelerinde halkı, Anadolu köy ve kasaba hayatını dile getirmiştir.
- Edebiyatımızda mensur şiirin ilk örneklerini o vermiştir.
- Realisttir; çevresinde gördüğü olaylarla kişilerden geniş ölçüde yararlanmış, kişileri ruhsal yönleriyle anlatmaya çalışmıştır.

MEHMET RAUF (1875 - 1931)

- Halit Ziya'nın etkisinde kalan sanatçı, Servetifünun romanının ikinci büyük ismidir.
- Roman, öykü, tiyatro, mensur şiir türlerinde eserler vermiştir.
- Eserlerinde hüznün, karamsarlık temalarını işlemiş; aşk serüvenlerine yer vermiştir. Toplumsal konulara pek değinmemiştir.
- Süslü, şiirsel bir anlatımı vardır. Psikolojik tahlillerde oldukça başarılıdır.
- Dili dönemine göre daha anlaşılır bir özelliktedir.
- Özellikle öykü ve romanlarına kendi yaşamını yansıtmıştır.
- Realizm ve natüralizmden etkilenmiş olsa da eserlerinde romantizmin etkisi vardır.

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN (1875 - 1957)

- Hikâye, roman, makale, deneme, sohbet özellikle de eleştiri alanında Servetifünun edebiyatına önemli katkıları vardır.
- O, Servetifünun Dönemi'nin önemli bir eleştirmenidir; siyasi havanın içinde bulunması yazılarına bir kat daha önem kazandırmıştır.
- Roman ve hikâyelerinin konusunu genellikle zengin aile çevrelerinden seçmiştir.
- Eleştirilerinde kullandığı dil yalın ve iğneleyicidir. Onun eserlerinde Servetifünun'un üslubu yoktur.
- Kavga ve eleştirileriyle şöhret bulan sanatçının, Fransız İhtilali'ni konu alan "Edebiyat ve Hukuk" adlı çevirisi nedeniyle dergi kapanmış; Servetifünuncular dağılmış ve Servetifünun edebiyatı sona ermiştir.

ESERLERİ

Roman: *Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar, Ferdi ve Şürekası, Bir Ölünün Defteri*

Hikâye: *Solgun Demet, Bir Yazın Tarihi, Hepsinden Acı, Onu Beklerken, Aşka Dair, Kadın Pençesi*

Tiyatro: *Firuzan, Kâbus, Fare*

Anı: *Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hayat*

Mensur Şiir: *Mezardan Sesler, Mensur Şiirler*

ESERLERİ

Roman: *Eylül (İlk psikolojik roman), Ferdâ-yı Garam, Genç Kız Kalbi, Karanfil ve Yasemin, Son Yıldız, Böğürtlen, Halâs*

Hikâye: *İntizar, Âşıkane, Son Emel, Kadın İsterse, Gözlerin Aşkı, Eski Aşk Geceleri...*

Tiyatro: *Pençe, Cidal, Sansar*

Mensur Şiir: *Siyah İnciler*

ESERLERİ

Roman: *Nadide, Hayal İçinde*

Hikâye: *Hayat-ı Muhayyel, Hayat-ı Hakikiye Sahneleri, Niçin Aldatılmış*

Anı: *Siyasal Anılar, Edebî Hatıralar*

Eleştiri: *Kavgalarım*

Etkinlik-10

Tarihî bir konuda vatanseverlik değerinin öne çıkarıldığı kısa bir olay hikâyesi yazınız. (Yazacağınız hikâyede türün özellikleri, yazım ve noktalama kuralları dikkate alınacaktır.)

Etkinlik-11

Aşağıda Ömer Seyfettin'in *Forsa* hikâyesinden bir parça alınmıştır.

İhtiyar esir sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu, ona:

– Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi:

– Hayır. Ben de beraber cenge çıkacağım.

– Çok ihtiyarsın baba.

– Fakat kalbim kuvvetlidir.

– Rahat et! Bizi seyret!

– Kırk yıldır dövüşü özledim.

Oğlu:

– Vurulursun! Vatana hasret gidersin!

Diye onu gemide bırakmak istedi. Kara Memiş, o vakit birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu.

Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin arkasında sallanan sancağı göstererek:

– “Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?” dedi.

Bu parçada yer alan değerleri belirleyerek belirlediğiniz bir değeri açıklayınız.

Kısa Bilgiler

FİİLLER (EYLEMLER)

Varlıkların yaptıkları işleri (kılışları), durumları ya da onlarla ilgili oluşları, yargıları zamana ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüklere fiil (eylem) denir.

ANLAMINA GÖRE FİİLLER

a) Kılış (İş) Fiilleri: Öznenin yaptığı hareketli veya bir nesne üzerinde gerçekleştirdiği işi bildiren fiillerdir. Nesne alabilen bu fiiller “neyi, kimi, ne” sorularına cevap verir. Fiilin başına “onu” ifadesi getirildiğinde eylem anlamlı olur:

okumak, çözmek, silmek, yolmak, toplamak, yazmak, yıkmak...

b) Durum Fiilleri: Herhangi bir varlığın içinde bulunduğu hâli (durumu) anlatan fiillerdir. Bu fiiller genel olarak nesne almaz. Bu fiillerde varlığın bir durumundan ayrılıp iradesiyle başka bir duruma girmesi söz konusudur. Fiilin başına “onu” getirildiğinde eylem anlamsız olur:

uymak, gülmek, uyumak, susmak, oturmak, gülmek...

c) Oluş Fiilleri: Bir eylemin, irade dışı olarak belli bir süreç içinde yavaş yavaş bir durumdan başka bir duruma geçmesidir. Bu fiiller nitelik değişikliğini anlatır. Bu fiiller nesne almaz. Fiilin başına “onu” ifadesi getirildiğinde fiil anlamsız olur:

doymak, yaşlanmak, paslanmak, uzamak, büyümek...

Etkinlik-12

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerin anlamlarını tabloda belirtilen yere işaretleyiniz..

Cümleler	Kılış	Durum	Oluş
1) İki günde bir köy çeşmesine testileri doldurmaya inerdik.			
2) Yaban hayvanlarından korunmak için bahçeye çit çekmeyi düşünüyormuş.			
3) Daha önce belirtildiği üzere işler iki gün içinde tamamlanacak.			
4) Yazlığa geçen yıl diktiğimiz fidanların bazıları çürümüştü.			
5) Abuk sabuk konuşmasıyla herkesi canından bezdirmişti.			
6) Burada insanlar sabahları kuş sesleri ve derenin şırıltısıyla uyanır.			
7) Önümüzdeki ay yaklaşık yirmi kitap yayımlamayı planlıyoruz.			
8) Mardin sokaklarında gün boyu yürüdükten sonra epeyce acıkmıştık.			
9) Hatıra defterimi okurken o da yanımda sessizce otururdu.			
10) Bahar gelince ağaçlar çiçek açarak yeşerdi.			

1. (I) Birinci dönem Tanzimat şiirinde “Sanat toplum içindir.” anlayışıyla eser verilmiştir. (II) Bu anlayışa paralel olarak dilde sadeleşme hedeflense de bu hedefe ulaşılamaz. (III) Bu dönemde divan şiirindeki parça güzelliği anlayışı yerini bütün güzelliği anlayışına terk eder. (IV) Biçimde (nazım şekli, nazım birimi vb.) Batı edebiyatı şiirinden alınan kurallar uygulanırken içerikte divan şiirinin anlayışı devam ettirilir. (V) Şiirlere isim vermeye başlanması bu dönem şiirinde görülen yeniliklerden biridir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışlığı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Mahveder kendini bülbül bile hürriyet için Çekilir mi bu belâ âlem-i pür-mihnet için

âlem-i pür-mihnet: zorluk dolu dünya

Bu beyitteki altı çizili sözle kastedilen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Esaret B) Eşitlik C) Zulüm
D) Savaş E) Engel

3. (I) Tanzimat'ın ikinci dönem şairleri, sanat için sanat anlayışıyla daha çok bireysel temalarda şiirler yazar. (II) Bu dönemde Recaizade Mahmut Ekrem'in “Güzel olan her şey, şiirin konusu olabilir.” anlayışına uygun davranılır. (III) Bu tutum, şiirde işlenen konu evreninin genişlemesini sağlar. (IV) Batı şiirinin etkisiyle şiirde yeni biçimler kullanılır. (V) Birinci dönemde bir amaç olarak ortaya konan dilde yalınlaşma düşüncesine bağlı kalınarak daha anlaşılır şiirler yazılır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışlığı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. I. Hürriyet Kasidesi

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selametten

Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükûmetten

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten

Mürüvvet-mend olan mazluma el çekmez ianetten

Hakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma

Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten

II. Hoş-nişinân

Bir zamanlar karar-gâhım idi,

Bedeviler gibi beyâbanlar.

Buna mûcib de iştibâhım idi:

Nasıl imrâr-ı vakt eder anlar.

Belde halkında görmedim, hayfâ,

Gördüğüm ünsü ehl-i vahşette!

Bu şiirlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Başlık verilerek yazılmaları Tanzimat Dönemi şiirinin özelliklerini yansıtır.
- B) I. şiir toplumsal bir konu, II. şiir kişisel izlenimler hakkında yazılmıştır.
- C) Yabancı sözcük ve tamlamalar kullanılarak kaleme alınmışlardır.
- D) Kafiye, redif gibi dış yapı unsurlarına özen gösterilerek yazılmışlardır.
- E) Söz sanatlarına yer verilmeden yazılmaları anlaşılabilirliği artırmıştır.

4K

5. Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahralar
Uyan ey yareli şir-i jeyan bu hâb-ı gafletden

şir-i jeyan: kükremiş aslan

kilâb-ı zulm: zulüm köpekleri

hâb-ı gaflet: gaflet uykusu

Bu dizelerdeki altı çizili sözde görülen söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Açık istiare B) Hüsnütalil
C) Tecahülûarif D) Teşbihibelig
E) Mecazımürsel

6. Estikçe nigâh bahr ü berre,
Birden sanırım ki bazı kerre,
Meşcerdeki rüzgâr sensin.

Abdülhak Hamit Tarhan'dan alınan bu dizeler II. Dönem Tanzimat şiirinin,

- I. Parça güzelliğinin yerini bütün güzelliği almıştır.
II. Daha çok bireysel temalı şiirler yazılmıştır.
III. "Sanat sanat içindir." anlayışı benimsenmiştir.

özelliklerinden hangilerini örnekler?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

7. Tanzimat'ın birinci dönem şairlerinden olan ----; başlangıçta divan tarzında, bireysel temalı şiirler yazarken Şinasi ile tanışmasının ve yaşadığı dönemdeki olayların etkisiyle siyasi ve sosyal temalı yeni şiire yöneldi. O da çağdaşı pek çok sanatçı gibi "toplum için sanat" anlayışı ile eser verdi. Vatan, millet, insanlık, hak, hukuk, hürriyet, adalet, kahramanlık ve cesaret gibi temaları işleyen sanatçı "Vatan ve Hürriyet Şairi" olarak tanınır. Hürriyet Kasidesi, Vatan Mersiyesi, Vaveyla en meşhur şiirleridir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Şinasi B) Ziya Paşa
C) Namık Kemal D) Abdülhak Hamit Tarhan
E) Recaizade Mahmut Ekrem

8. Sıdk ile terk edelim her emeli her hevesi,
Kıralım hâil ise azmimize ten kafesi;
İnledikçe eleminden vatanın her nefesi,
Gelin imdâda diyor, bak budur Allah sesi!

Bu dizeler aşağıdaki şiir türlerinden hangilerine uygun nitelikler taşımaktadır?

- A) Satirik - Pastoral B) Epik - Didaktik
C) Lirik - Dramatik D) Didaktik - Satirik
E) Lirik - Pastoral

9. **Aşağıdaki şiirlerden hangisinin Tanzimat Dönemi'nde yazıldığı söylenebilir?**

- A) İlm kesbiyle pâye-i rif'at
Ârzû-yı muhâl imiş ancak
Aşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kıl ü kâl imiş ancak
B) Mahv eder kendini bülbül bile hürriyet için;
Çekilir mi bu belâ âlem-i pür mihnet için?
Dîn için, devlet için, can çekişen millet için,
Azme hâil mi olurmuş bu çürük ten kafesi?
C) Ey felek maksadun ülfet mi adâvet mi nedür
Yoksa ol mâh ile uşşâka felâket mi nedür
irmeden vuslata hicrâna irişdük ammâ
Anlasam bari bidâyet mi nihâyet mi nedür
D) Yüzün gibi kamer rengin değildir
Sözün gibi şeker şirin değildir
Vefa gösterme firkat ahbine kim
Vefa hüsn ehline âyın değildir
E) Dili tîr-i gam zahm-nâk eyledi
Müjen fikri beni helâk eyledi
Etegümi elden komayup gamun
Giribanımı çâk çâk eyledi

10. Aşk kim kalbe gıdadır ne yenir ne yutulur

Bir demir leblebidir çiğneyene aşk olsun
Gönlümün aşk u vefadır şeref ü unvanı
Sevenin ben kuluyum sevmeyenin sultanı
Aklımı aldın aman canımı alma bari
Tek seninçün yaşayım aşk ile Mecnunvari

Şinasi'nin bir şiirinden alınan bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Deyim kullanılmıştır.
B) Telmihte bulunulmuştur.
C) Sade bir dil kullanılmıştır.
D) Beyit nazım birimi tercih edilmiştir.
E) Sosyal bir tema ele alınmıştır.

1. (I) Servetifünun Dönemi'nde Tanzimat Edebiyatı Dönemi'nde görülen, anlatıcının araya girip okurla sohbet etmesi, gerçeği zorlayan tesadüfler ve kişilerin idealize edilmesi gibi kusurlar oldukça azalmıştır. (II) Olay örgüsü, karakterlerin canlandırılması ve çevre tasvirleri bakımından daha sağlam, daha gerçekçi romanlar yazılmıştır. (III) Batı tarzına uygun olan bu romanlarda halkı bilgilendirme amacı vardır. (IV) Şiirde olduğu gibi romanda da ağır ve süslü bir dil kullanılmıştır. (V) Siyasi ve sosyal koşullar nedeniyle birçok romanda "hayal kırıklığı ve kaçış" konusu ön plana çıkmıştır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde Servetifünun Dönemi romanı ile ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Bu siyah bir gece idi... Öyle bir gece ki gökler bütün kandillerini söndürerek denizlere gayp âleminin gizemlerini dökmek için hazırlanmış gibiydi.

Bu cümledeki altı çizili söz ile kastedilen,

- I. Ay
II. Güneş
III. Yıldızlar

varlıklarından hangileri olabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

3. Beş senedir kendini ne kadar hürmetle sevdiğini, bir erkek namına ne büyük fedakârlıklarla hiç başka kocalara benzemeyerek nasıl sadece kendini sevdiğini, bütün eylemlerine, bütün tavırlarına kendisi için nasıl bir şefkat, nasıl bir yumuşaklık vererek yaşadığını pek güzel fark ediyordu.

Bu parçada söz edilen kişi aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilemez?

- A) Saygılı B) Sevgi dolu C) Sadık
D) Özverili E) Tez canlı

4. Suad'ın kendi kolunu tutan elinden çekip yanı başına oturarak ve kendisine dargın olmadığı için tebessüm etmek lazım geldiğini hatırlayarak firari, nursuz bir tebessümle "Şimdi hep çamur oluruz; toprak, toprak değil ki!.. İki dakika yağmur yağdı mı haddin varsa yürü! Bastığın yerden ayağın bir okka çamurla beraber kalkar." dedi. Genç kadın, beş senelik derin bir yakınlığın verdiği kavrayışla pek iyi fark ettiği bu neşesizliği yok etmek için artık kendisinin yeterli gelmediğine üzülür bir sesle sordu:

— Pek sıkılıyorsun galiba?

— Evet, sorma... Patlıyorum... Burası zaten yaşanılacak bir yer mi? Allah'ın kırı... Hele bu yemekten sonraki saatler... Sabahleyin yemeğe kadar, akşamüstü... Hasılı her zaman insan boğuluyor.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Diyalog tekniğinden yararlanılmıştır.
B) Betimleyici unsurlara yer verilmiştir.
C) Kişilerin ruh hâllerine değinilmiştir.
D) Öyküleyici anlatım kullanılmıştır.
E) Gözlemci bakış açısıyla yazılmıştır.

4K

5. Batılı anlamda ilk önemli romancımız olarak kabul edilen sanatçı, edebiyatımızda roman dilinin oluşturulmasında öncü oldu. Romanlarının konularını genellikle aydınardan seçti, Servetifünun Dönemi'nin dil anlayışına uygun olarak sanatlı ve kapalı bir dil kullandı. Eserlerinde realizm ve natüralizm akımlarının etkisi görülen sanatçı; roman, hikâye, tiyatro, anı gibi birçok türde eser verdi. *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Ferdi ve Şürekâsı*, *Kırık Hayatlar*, *Sefile* roman türündeki eserlerinden bazılarıdır.

Bu parçada tanıtılan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ömer Seyfettin B) Mehmet Rauf
C) Halit Ziya Uşaklıgil D) Tevfik Fikret
E) Hüseyin Cahit Yalçın

6. O zaman kendini bu dalgaların arasında süzülüp latif bir gaşiy ile mest olarak, sinirleri uyuşarak denizin o dipsiz uçurumlarına doğru iniyor vehmetti. İniyor, bitmeyen bir sukût ile, zulmetleri tabaka tabaka yararak, şu siyah dalgaları kütle kütle sırtına alarak, yavaş yavaş, muntazam bir ahenkle, ademe tam bir teslimiyetle iniyordu. Evet, bir karar hamlesi, yalnız bir küçük hareket, nasipsiz geçen hayatı ile şu faydasız vücut arasında bu denizin bütün siyah tabakalarını bir set silsilesi gibi bırakarak ta şu ummanın bir türlü sonu bulunamayan derinliklerine kadar inecekti.

Mai ve Siyah'tan alınan bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hakim bakış açısıyla yazılmıştır.
B) Üçüncü kişili anlatım kullanılmıştır.
C) Yabancı sözcüklere yer verilmiştir.
D) Benzetme yapılmıştır.
E) Zaman ve mekân belirgindir.

7. Ah, çocukları sağ olsaydı!.. Ve bunu düşünür düşünmez, her vakitki gibi ta ciğerinden bir şey sızlayarak gözlerini yaşlarla doldurdu. Ah, çocuk!.. Bunu anlıyordu, bir çocuğun bir ailede nasıl bir râbta [bağlantı vasıtası] olduğunu, gayr-i kâbil-i telafi [telafisi imkânsız] zannolunan eşvâka muâdil [arzulara denk] bir başkalık, bir yenilikle kalpleri nasıl mesut ettiğini düşünüyor; düşündükçe çocuğunun zıyâına [kaybına] şimdi bunun için de ayrı bir matem tutuyordu. Ah, sağ olsaydı; onların hayatını nasıl daima sıcak, daima genç tutacaktı!..

Bu parçada,

- I. Özlem
II. Üzüntü
III. Kibir
IV. Heyecan
V. Adalet

duygularından hangileri vardır?

- A) I ve II
B) I ve IV
C) II ve III
D) III ve V
E) IV ve V

8. Onları İstanbul'un zevk hayatında tefevvuk mertebesine çıkaran hususî bir şöhret vardı ki sebepleri pek araştırılmaksızın herkesçe kabul olunmuş idi. Bütün Gökusu, Kâğıdhane, Kalender, Bendler müdavimleri onları tanırlar; Boğaziçi'nin mehtap âlemlerinde en ziyade onların sandalı takip olunur; en ziyade onların yalısının önünde tavakkuf edilerek pencerelerin saklı şeyler ifşa etmesine intizar edilir; bir piyano sesine, perdelerin arkasından fark edilen bir iki zarif gölgeye dikkat olunur; Büyükdere çayırında onların arabası halkın nazarlarını arkasına takip sürükler, nerede görölse onlar hemen fark edilir.

Bu parça Servetifünun Dönemi romanının,

- I. Mekân olarak İstanbul seçilmiştir.
II. Döneminin dil anlayışını yansıtır.
III. Hayal kırıklığı ve kaçış konuları işlenmiştir.

özelliklerinden hangilerini örnekler?

- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

9. Bu evlilik, ikisinin arasında senelerce süren bir cehennem hayatı oldu. Bir gün Firdevs Hanım İstanbul'dan eve dönüp odasına çıkınca birden garip bir manzara karşısında dondu: Çekmecesinin gözleri kırılarak açılmış; öteye beriye çamaşırları, kurdeleleri, mendilleri dağıtılarak atılmıştı. Birden bunların arasında buruşturulmuş, yırtılmış, etrafa serpilmiş kâğıt parçaları gördü ve hepsini anladı. (...) Bir hafta sonra dul kalıyordu. Dul kaldıktan sonra birden kocası hakkında bir merhamet hatta bir muhabbet duydu; onun ölümüne bir parça da kendisini müsebbip addediyordu. Fakat bu, bir ay sonra mesirelerde tekrar görünmekten onu menetmedi. Bu defa onun hülyasında on sene evvelki emel gayesi tekrar can bularak parlamaya başlamıştı.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılmıştır.
B) Geriye dönüş tekniğinden yararlanılmıştır.
C) Firdevs Hanım'ın geçmişiyile ilgili bilgi verilmiştir.
D) Arapça, Farsça sözcüklere yer verilmiştir.
E) Birinci kişili anlatım tercih edilmiştir.

1. () Nereden çıkaracağım() Biraz düşüncen olsa her vakit bu kadar dikkatli keser kullanamazsın()
Diğeri biraz sinirlendi()
() Benim düşüncem olmadığını ne biliyorsun() Ne olsa ben() keserimi indirecek yeri bilirim. Hiç şaşımam.

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilemez?

- A) İki nokta (:) B) Virgül (,) C) Uzun Çizgi(—) D) Soru işareti (?) E) Üç nokta (...)

2. Biraz karanlıkça() temiz ve geniş bir marangoz dükkânı() içinde kırklık() pos bıyıklı ve şişmanca bir adam()

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (,) (,) (,) (...) B) (;) (...) (,) (...) C) (,) (...) (,) (...) D) (,) (...) (,) (,) E) (,) (...) (;) (...)

3. Deminkinden daha sert bir sesle haykırdı()
() Şartım filan yok() biz teslim olanın canına kıymayız. Anlamıyor musunuz() Babalarınızdan işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle()

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (;) (—) (,) (!) (...) B) (;) (—) (,) (?) (...) C) (;) (—) (,) (!) (...) D) (;) (—) (,) (?) (,) E) (;) (—) (,) (!) (,)

4. Amcam^I oğlu Nihat Çanakkale'de şehit düştüğü günden beri beni onun yerine koymuştu. Şimdi bu talihsiz adam^{II} saraya benzeyen köşkünde hizmetçileriyle oturur. Ara sıra kendisini görmeye giderim. Ömrümde tanıdığım insanların en ahlâklısı^{III} en faziletlisi amcamdır. Babasından kalan büyük serveti kardeşi gibi sefâhat âlemlerinde yememiş^{IV} devlete hizmet etmişti. Evet^V saygıdeğer bir insandı.

Bu parçada numaralanmış virgüllerden hangileri aynı işlevde kullanılmıştır?

- A) I ve II B) I ve V C) II ve IV D) III ve IV E) III ve V

5. Câbî Efendi; içinden “Yarın siz onun mermer tezgâhını görürsünüz.” derken dışından “Maşallah!” diye başını...

Bu parçadaki noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) Tırnak işareti ("") B) Noktalı Virgül (;) C) Üç nokta (...) D) Ünlem işareti (!) E) Nokta (.)

6. Her tarafa taşkın bir şeftali kokusunun dolup sindiği durgun sıcak günlerde işsizler() takım takım kasabadan inerler() ırmakta yıkandıktan sonra gelip gölgeli() serin çimenlerde()

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (,) (,) (,) (...) B) (,) (;) (,) (...) C) (,) (...) (,) (...) D) (,) (;) (;) (,) E) (,) (,) (;) (...)

7. Bütün gece burada nasıl barınacağız? Acaba hiç üstü kapalı
bir ev, bir dam altı bulamayacak mıyız? Atlarımızdan inip
kendilerine bir koçuk arayan kurtlar gibi dolaşıyoruz, her
yere, her köşeye yaralı aslan gibi...

Bu parçada numaralanmış noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Cebindeki tıraş fırçası() fildişi saplı() nakışlı() işlemeli çok güzel bir parçaydı. Ama değeri ne kadar olabilirdi() Satmaya değer miydi()

Bu parçada yay ayrıçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (;) (-) (,) (-) (?) B) (-) (-) (,) (?) (?)
C) (;) (,) (,) (?) (?) D) (;) (,) (,) (?) (?)
E) (,) (,) (,) (,) (?)

9. Aşağıdakilerin hangisinde noktalı virgül (;) diğerlerinden farklı bir işlevde kullanılmıştır?

- A) Güneş batınca sular kararır; yüksek kavakların dumanlı, sisli tepelerinde yapraklar aydınlık kalırdı.
B) Her şey sona erer; bu dar, rutubetli yer bir hamam gibi en ufak sesi genişletirdi.
C) Bir gün güneş çıktı; haftalarca, fasılasız bir şekilde bulutlar olmadan gökyüzünü süsledi.
D) Buğday başakları; dereler, ağaçlar ve çiçekler gibi süslerdi bu kıraç toprakları.
E) Oluktan hiç un akıyordu; sadece garip, sıkıcı bir sesle dönüyordu değirmen taşları.

10. • Ahmet Haşim'in şiirlerinde çocukluk anıları, anne sevgisi, geceye sığınma, hastalık, ölüm gibi temalar işlenmiştir.
• Ahmet Haşim, şiirde başarıyı aruzu ustalıklı kullanarak yakalamaya çalışmıştır.
• Ahmet Haşim, gün batımının ve gün doğumunun şairi, etkileyici benzetmeleriyle şiir tarihimize iz bırakmıştır.
• Ahmet Haşim'e göre şiir duyulmak içindir, sözden ziyade musikiye yakındır.

Bu cümlelerde virgölün aşağıdaki işlevlerinden hangisi örneklenmemiştir?

- A) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
B) Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.
C) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.
D) Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur
E) Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.

4<

11. Bulgar köyünün karşısında duruyorduk. Birden elimden tuttu:
– Oraya kadar gidelim, dedi. Osmanlı'nın nasıl kavi, nasıl hâlis olduğunu kendi gözlerinizle göreceksiniz ve bunun nasıl büyük...

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada kullanılan noktalama işaretlerinden herhangi birinin işlevi değildir?

- A) Tamamlanmış cümlelerin sonuna konmak
B) Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerden sonra konmak
C) Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konmak
D) Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek
E) Sevinç, kıvanç, acı, korku gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konmak

10. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 2. DÖNEM 2. YAZILI SINAVI-1

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1. Aşağıda Dede Korkut Hikâyeleri'nden bir parça verilmiştir.

İki ihtiyar o kadar dil dökmüş ama oğlan yolundan dönmemiş.

Seğrek, "Anam babam! Beni kardeş yolundan döndürmeyin! İçimdeki ateşi söndürmeyin!" demiş de başka bir şey dememiş. Uşun Koca, son çare olarak Beylerbeyi Salur Kazan'ın kapısını çalmış: "Oğlan, kardeşini öğrendi. İçine ateş düştü. Ağabeyinin ardınca gitmek ister. Biz çok yalvardık yakardık, durduramadık. Bize bir akıl ver. Yol göster. İlk göz ağrımız, Eğrek'imiz gitti gelmez. Bari son sevincimiz, Seğrek'imiz yanımızda kalsın. Bize can yoldaşı olsun. O da giderse ocağım söner!" diye ağlayıp söylemiş.

Bu parçada geçen altı çizili söz öbeklerinin tahmin ettiğiniz anlamlarını tabloya yazınız.

Söz Öbekleri	Tahminim
dil dökmek	
yolundan dönmek	
içine ateş düşmek	
can yoldaşı olmak	
ocağı sönmek	

2. Aşağıdaki cümlelerde yazım yanlış olan sözcüğün altını çizerek doğrusunu yazınız.

- Sen durumu arzederken ben de çay getireyim.
- Senki benim en değerli arkadaşımdın, neden yaptın bunu?
- Çizgi filmlerinde çocukların gelişimine etkileri oluyor.
- Havada danseden kuşları izlemek çok keyifliydi.
- Siz de bizimle gelecekmisiniz tarlaya çalışmak için?
- Ardıç ağacından yaptığı kemeçesiyle bir Giresun türküsü çalıyor Ali usta.
- Burayı terkedip gideceğini aklının ucuna bile getirmemişti.

7. Aşağıda Halide Edip Adıvar'ın *Himmet Çocuk* adlı hikâyesinden bir parça verilmiştir.

(...)

— Halide Onbaşı, sizi biz İney İstasyonu'nda bekliyorduk, dedi.

— Geleceğimizi nereden biliyordunuz?

— İstasyonda biliyorlar. Tahkik (inceleme) heyeti gelecek, dediler.

Bu sestən gazeteci arkadaşlar, hemen harekete geçtiler; kalem kâğıt çıkardılar, kamyondan fırladılar. Kaç ev yandı? Kaç kişi öldü?

Siyah sakallı adam yanıma geldi. Fenerlerin verebildiği ışıqla notlarıma yiyecek gibi baktı.

— Kaç ev mi? Bütün köy yandı. Kaç adam mı öldü? Sayısını Allah bilir. Eşkîya gelir öldürür, düşman gelir öldürür, yakar, soyar. Sen onları şimdi bırak. İsmet Paşa'ya başka şey söyle!

— Benim işim bunları yazmak.

(...)

Bu parçanın dil ve anlatım özelliklerine yönelik beş (5) çıkarımını yazınız.

a)

b)

c)

d)

e)

8. Nazım – nesir karışık bir yapıya sahip olan, olağanüstülükler içeren kısa bir hikâye yazınız.

9. Aşağıda verilen yönergelere uygun cümleler yazınız.

a)

Gelecek zamanın hikâyesi ile çekimlenmiş fiil olan cümle.

b)

Bilinen geçmiş zamanla, 1. çoğul kişi çekimi olan cümle.

c)

Geniş zamanın rivayeti ile çekimlenmiş fiil olan cümle.

d)

Gelecek zamanın şartı ile çekimlenmiş fiil olan cümle.

e)

Gereklilik kipi, 2. tekil şahısla çekimlenmiş fiil olan cümle.